

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

● ΣΥΝΤΑΡΑΚΤΙΚΕΣ ΟΜΟΛΟΓΙΕΣ (Γ.Β.Μ.).....	321
● Η ΣΦΑΓΗ ΤΩΝ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1943 (Βασ. Κ. Σταθάκη).....	323
● Η ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ Ο ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ (Ν.Θ.Α.).....	326
● ΔΕΗΣΙΣ (Έράνισμα έκ τῶν ψαλμῶν) (ποίημα 'Αλ. Παπαδιαμάντη).....	332
● ΑΚΤΙΒΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΣ (Ι. Κ. 'Αγγελοπούλου).....	333
● ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ (Πανορμίτη).....	341
● ΣΧΟΛΙΑ (Βασ. Κ. Σταθάκη).....	342
● ΔΕΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ (Απόσπασμα) (ποίημα Λάμπρου Πορφύρα).....	344
● ΤΟΜΕΑΣ ΑΝΔΡΙΚΩΝ ΦΥΛΑΚΩΝ - ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΤΟΜΕΩΣ ΤΗΣ Χ.Ε.Ε. (Τομέας Φυλακῶν Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων).....	345
● ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομ. Ἐπικοινωνίας τῆς Χ.Ε.Ε.).....	348
● ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΜΟΥ 2009.....	351

ΕΤΟΣ 72οv

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2009

ΑΡΙΘ. 706

ΕΥΡΩ 1,50

**Πρός τούς κ.κ. Συνδρομητάς
τῶν « Ἀκτίνων »**

Μέ τήν λήξη τοῦ ἔτους ὑπενθυμίζομε στούς φίλους συνεργάτας – συνδρομητάς μας, τήν ἀνάγκη νά ἀνανεώσουν ἐγκαίρως τή συνδρομή τους γιά τό ἔτος 2010.

Ἡ συνδρομή διά τό 2010 παραμένει ἡ ἴδια ἥτοι ΕΥΡΩ 15.

Παρακαλοῦμε διά τήν ἐγκαιρον καταβολήν τῆς συνδρομῆς ὥστε νά συνεχίζεται τακτικά καί ἀπρόσκοπτα ἡ κυκλοφορία τῶν « Ἀκτίνων ».

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΟΥΣ 2010

**Ἑσωτερικοῦ: ΕΥΡΩ 15 - Κύπρον: ΕΥΡΩ 20 -
Ἐξωτερικοῦ γενικῶς: ΕΥΡΩ 30**

Ἡ συνδρομή καταβάλλεται στά γραφεῖα μας, Ἀθηνῶν (Καρύτση 14), Θεσσαλονίκης (Ἀγίας Σοφίας 41). Ἡμπορεῖ ἐπίσης νά ἀποστέλλεται διά ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς εἰς τό Γραφεῖον μας τῶν Ἀθηνῶν (Καρύτση 14 – 105 61 Ἀθήνα).

Εἰδικῶς οἱ συνδρομηταί μας τῆς ἐπαρχίας ἡμποροῦν νά καταθέτουν τήν συνδρομή τους, ἔναντι κανονικῆς ἀποδείξεως πληρωμῆς, εἰς τούς ἐθελοντάς ἀντιπροσώπους ἢ συνεργάτας μας στίς πόλεις ὅπου ὑπάρχουν.

Οἱ συνδρομηταί μας τοῦ ἐξωτερικοῦ ἡμποροῦν νά καταθέτουν τήν συνδρομή τους, εἰς τόν λογαριασμόν μέ μορφή I.B.A.N. γιά ἐμβάσματα τῆς Eurobank μέ ἀριθμό: GR 1102602010000940100366081, ἢ νά τήν ἀποστέλουν μέ τραπεζικὴ ἐπιταγὴ εἰς διαταγήν τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἀκτίνων».

AKTINES

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Ἔτος 72ον

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2009

Ἀριθ. 706

ΣΥΝΤΑΡΑΚΤΙΚΕΣ ΟΜΟΛΟΓΙΕΣ

Παράξενα θά ἀντηχήσῃ καί φέτος τό ἀγγελικό μήνυμα γιά τή γέννηση τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ στόν σύγχρονο ταραγμένο καί σπαρασσόμενο κόσμο. Καί εἶναι ἐπόμενο. Πῶς μπορεῖ νά γίνεται λόγος γιά «ἐπί γῆς εἰρήνην» (Λουκᾶ β' 14) καί «χαράν μεγάλην, ἣτις ἐσται παντί τῷ λαῷ» (β' 10) σέ μιᾷ ἀνθρωπότητα πού κυβερνᾶται ἀπό τήν σκοπιμότητα, τήν ἀκάθαρτη διπλωματία καί τήν κούρσα τῶν πολεμικῶν ἐξοπλισμῶν; Δυό χιλιάδες χρόνια Χριστιανισμοῦ καί θά ἔλεγε κανεῖς πῶς τίποτα δέν ἄλλαξε. Ὁ κόσμος βαδίζει ἀπό τό κακό στό χειρότερο. Τά κράτη τά λεγόμενα χριστιανικά, ὁλοένα ἀνακαλύπτουν καί νέες μεθόδους ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἀδυνάτων.

Πράγματι δέν ἄλλαξε ὁ Χριστιανισμός αὐτόν τόν κόσμο. Καί πῶς νά τόν ἀλλάξῃ; Γιατί; Μά αὐτός ὁ κόσμος εἶναι χριστιανικός; Εἶναι στή θεωρία. Εἶναι καί στήν πράξη; Λέγεται χριστιανικός. Εἶναι καί χριστιανικός; Πῶς, ἐπὶ παραδείγματι, μπορεῖ νά εἶναι χριστιανικός κόσμος, ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωσις, ὅταν ἐπίσημως ἀρνήται καί διαγράφῃ ἀπὸ τήν Εὐρωπαϊκὴ Χάρτα τή χριστιανικὴ τῆς ιδιότητά; Δηλαδή ἀπαρνεῖ-

ται τίς χριστιανικὲς ἀρχές, αὐτές πού στηρίζουν τόν σεβασμὸν στόν ἄνθρωπο, στόν κάθε ἄνθρωπο, στήν προσωπικότητα καί τὰ δικαιώματά του. Μὲ ἄλλα λόγια ζητᾶμε καρπούς καί κόβουμε τὰ δένδρα. Ἀλλὰ ἂν δέν ἄλλαξε ὁ Χριστιανισμός τόν κόσμο, γιατί σέβεται τήν ἀνθρώπινη ἐλευθερία, ἄλλαξε τοὺς ἀνθρώπους, ὅσους ἀβίαστα καί ἐλεύθερα τόν ἀποδέχθηκαν καί τόν ἔβαλαν ρυθμιστὴ στή ζωὴ τους. Καί τὰ ἀποτελέσματα ἦσαν, χθές καί σήμερον, θεαματικά.

Ἀποκαλυπτικές οἱ μαρτυρίες καί συνταρακτικές οἱ ὁμολογίες ὄλων ἐκείνων πού σέ μιᾷ ἀποφασιστικῇ στιγμῇ τῆς ζωῆς τοὺς ἄστραψε μπροστά τοὺς ἓνα δυνατό φῶς καί τοὺς ἔδειξε τὸ δρόμο τῆς Δαμασκοῦ. Ἀπὸ τόν Ἀπόστολο Παῦλο καί τόν Αὐγουστῖνο ὡς τόν Ντοστογιέφσκυ, γιά νά περιορίστοῦμε μόνο σ' αὐτούς, ἔχουμε ἓνα θαῦμα ἀλλαγῆς καί μεταμορφώσεως ψυχῶν. Ἕνα θαυμαστό ὁδοιπορικό μετανοίας ἀπὸ τήν πλάνη στήν ἀλήθεια, ἀπὸ τὴ σκλαβιά στή λύτρωση, ἀπὸ τὸ σκοτάδι στό φῶς τοῦ Χριστοῦ. Νά σκεφθοῦμε ἓνα τρομερὸ διώκτη πού ἡ ματιὰ του τοξεύει ἀστραπὲς ὀργῆς καί φονικῆς ἀ-

πειλῆς, πού στά χέρια του κρατάει ἀλυσίδες, πού ἡ καρδιά του πέτρινη ἀπό τόν φανατισμό δέν γνωρίζει οἶκτο καί συμπάθεια. Αὐτός ἦταν ὁ Παῦλος. «**Ὁ Σαῦλος κυριευμένος ἀπό μίσος καί μανία, ἐξακολουθοῦσε νά ἀποπνέη καί νά ἐκδηλώνη αἰσθήματα ἀπειλῆς καί φόνου ἐναντίον τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου**» (Πράξ. 9' 1). Ἐ, αὐτό τό θηρίο σέ μιὰ στιγμή γίνεται ἀρνάκι. Ἡ σκληρή ματιά μαλακώνει, γίνεται τρυφερή σάν τῆς μάνας, δακρῦζει ἀπό συμπόνοια, ἡ σφιγμένη γροθιά γίνεται χέρι ὑπηρετικό, ὁ φανατισμός δύναμη ἀγάπης, ὁ διώκτης ἀπόστολος Χριστοῦ. Νά ἡ ἀλλαγὴ. Καί δέν εἶναι ἡ μόνη.

«**Μέ κύκλωναν οἱ ἀτμοὶ τῶν σαρκικῶν ὀρέξεων, θά ὁμολογήσῃ μέ συντριβὴ ὁ ἱερός Αὐγουστίνος. Μέσα στά σύννεφά τους δέν διέκριναν πιά τὴ στοργὴ ἀπὸ τό πάθος. Καί ἔτσι ἔπεφταν στίς ἀβύσσους τῶν πόθων, στούς αἰσχροὺς γκρεμοὺς τῆς ἀκολασίας**». Τό δράμα του κάθε ἡμέρα γινόταν πιό ὀδυνηρό. Ὁ βοῦρκος του πιό πνιγηρός. Ὁ πόνος του ἀσκήτως. Τά τραυμάτα του ἀγιάτρευτα. Τό ἄγχος του βραχνᾶς. Καί τότε τό βογγητό τῆς ψυχῆς του ξεσποῦσε σέ κραυγὴ ἀπελπισίας: «**Πότε θά σωθῶ; Πότε θά λυτρωθῶ; Αὔριο; Μεθαύριο; Πάντα, λοιπόν, αὔριο; Πότε σήμερα; Γιατί ὄχι τώρα; Γιατί ὄχι ἀμέσως ν' ἀλλάξω γιὰ πάντα**». Ὅταν ὁμως «**ἡ νύξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικε... καί ἐνεδύθη τόν Κύριον Ἰησοῦν**», τότε ὅλα ἄλλαξαν μέσα του καί γύρω του. Τότε ἔζησε σ' ὅλη τὴν ἔντασή τους τὰ λόγια τοῦ διδασκάλου του, τοῦ ἀγίου Ἀμβροσίου: «**Ὁ Χριστός εἶναι τό πᾶν γιὰ μᾶς. Θές νά γίνουν οἱ πληγές σου; Εἶναι ὁ γιατρός. Νά γαληνέψῃ ὁ πυρετός σου; Εἶναι τό ζωντανό νερό. Νά τιμωρηθῇ ἡ ἀδικία; Εἶναι ἡ δικαιοσύνη. Ἄν ἔχῃς ἀνάγκη ἀπὸ βοήθεια, εἶναι ἡ δύναμη. Ἄν φοβᾶσαι τόν θάνατο, εἶναι ἡ ζωὴ. Ἄν ζητᾷς τόν οὐρανό,**

εἶναι ὁ δρόμος. Ἄν μισῇς τό σκοτάδι εἶναι τό φῶς. Ἄν πεινᾷς εἶναι ἡ τροφή».

Νά ἔλθουμε στὸν Ντοστογιέφσκυ; «**Ὅταν κοιτάζω τό παρελθόν, ὅταν σκέπτομαι ὅλο ἐκεῖνο τὸν καιρὸ πού ἔχασα σέ περιπλανήσεις, σέ λάθη, σέ ματαιότητες, ἓνα κῦμα αἵματος πλημμυρίζει τὴν καρδιά μου. Ὀνειρεύομαι μέσα σέ μιὰ ὁμίχλη. Δέν βλέπω τὴ ζωὴ. Πότε θά ἀποκτήσω τὴν εἰρήνη**». Καί τὴν ἀπάντησιν τὴν βρῆκε στὸν Χριστό. Γεμάτος εὐγνωμοσύνη θά ἐκφράσῃ τὴν εὐχαριστίαν του στὸν Σωτῆρα γιὰ τὴ λύτρωση πού τοῦ χάρισε: «**Δέν ὑπάρχει τίποτα πιό ὠραῖο, πιό βαθύ, πιό συμπαθητικό, πιό λογικό, πιό ἐνθαρρυντικό καί πιό τέλειο ἀπὸ τὸν Χριστό**». Καί θά προσθέσῃ μέ πόνο: «**Ἡ Δύση ἔχασε τὸν Χριστό καί γι' αὐτό ἡ Δύση πεθαίνει, μόνο γι' αὐτό**».

Ποιὸς μπορεῖ νά ἀμφισβητήσῃ τὴ μεγάλη αὐτὴ ἀλήθεια; Ὅ,τι πιό καλὸ ἔχει νά παρουσιάσῃ ἡ σημερινὴ ἀνθρωπότητα τό ὀφείλει στὸν Χριστό. Ἡ φροντίδα γιὰ τό παιδί στὸν Δυτικὸ κόσμον, ὁ σεβασμὸς στὴ γυναῖκα καί τὴν προσωπικότητά της καί γενικώτερα τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἐννοια τῆς δικαιοσύνης, ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀγάπης χωρὶς τοὺς στενόψυχους διαχωρισμοὺς φυλετικῶν ἢ ἄλλων διακρίσεων, ἡ ἐξύψωση τῆς ἐργασίας, ἡ προβολὴ ὅλων τῶν κοινωνικῶν ἀρετῶν, τῆς ἐλευθερίας, τῆς εἰλικρίνειας, τῆς ἀλήθειας, τῆς ἀγνότητος, τό πνεῦμα τῆς θυσίας καί τῆς αὐταπαρνήσεως, πού ἀναδεικνύει τοὺς ἀνιδιοτελεῖς κοινωνικοὺς ἐργάτες στὴν ὑπηρεσία καί ὄχι στὴν καταδυνάστευσιν τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι οἱ ὥριμοι καρποὶ ἀλλαγῆς πού πρόσφερε τό πολύκαρπο δένδρον τοῦ Χριστιανισμοῦ στὴν ἀνθρωπότητα.

Γ.Β.Μ.

Η ΣΦΑΓΗ ΤΩΝ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1943

Τόν μήνα αυτόν συμπληρώνονται 66 χρόνια από τό δράμα τών Καλαβρύτων, όπου έκτελέσθηκε ως αντίποινα από τόν γερμανικό στρατό κατοχής τό σύνολο σχεδόν τών άνδρῶν τῆς πόλεως καί τών γύρω χωριῶν, ἐξ αἰτίας τῆς ἐκτελέσεως ἀπό ἀνταρτικές ὁμάδες 77 Γερμανῶν στρατιωτῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχαν συλληφθεῖ ὑπ' αὐτῶν κατά τήν διάρκεια συγκρούσεων μεταξύ ἀνταρτῶν καί Γερμανῶν. Γιά τά γεγονότα αὐτά ὑπάρχει πλουσιώτατη βιβλιογραφία ἀπό ἑλληνικῆς καί γερμανικῆς πλευρᾶς πρόσφατη καί παλαιότερα.

Ἀφορμή γιά ὅσα θά γραφοῦν στήν συνέχεια δίδει τό βιβλίο τοῦ Γερμανοῦ ἱστορικοῦ Χέρμαν Φράνκ Μάγερ μέ τόν τίτλο: «Ἀπό τήν Βιέννη στά Καλάβρυτα» καί ὑπότιτλο: «Τά αἱματηρά ἴχνη τῆς 117ης μεραρχίας καταδρομῶν στήν Σερβία καί τήν Ἑλλάδα», τό ὁποῖο ἐτέθη σέ κυκλοφορία καί στήν Ἑλλάδα πρό ἐνός ἔτους.

Ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου Χ. Φ. Μάγερ, ὁ ὁποῖος ἀπεβίωσε πρόσφατα, ὑπῆρξε υἱός ἐνός Γερμανοῦ στρατιώτη, ὁ ὁποῖος ἐφονεύθη ὑπό τῶν ἀνταρτῶν στήν Ἑλλάδα τήν περίοδο αὐτήν. Ὁ υἱός αὐτός τοῦ φονευθέντος Γερμανοῦ στρατιώτη ἀνεζήτησε μέ ἐπιστημονική ἐπιμέλεια στοιχεῖα ἀπό τά ἑλληνικά, γερμανικά καί αὐστριακά ἀρχεῖα προκειμένου νά ἐξακριβώσει τά αὐθεντικά

γεγονότα πού συνέβησαν τότε στήν περιφέρεια τῶν Καλαβρύτων.

Ἡ ἐν λόγω μεραρχία δημιουργήθηκε τό ἔτος 1941 στήν Βιέννη καί ἔδρασε στήν Σερβία καί στήν Πελοπόννησο. Ἀρχικά ἡ μεραρχία αὐτή ἐπρόκειτο νά ἀναλάβει τήν ἐπιβολή τῆς τάξεως στήν Σερβία καί τήν προάσπιση τῆς Πελοποννήσου ἀπό μία πιθανή ἀπόβαση συμμαχικοῦ στρατοῦ σέ αὐτήν. Ὅμως πολύ σύντομα ἐνεπλάκη σέ σφοδρές μάχες μέ τούς ἀντάρτες στίς λεγόμενες ἐπιχειρήσεις ἀντιποίνων.

Μέ βάση τόν ἀριθμό τῶν θυμάτων πρόκειται προφανῶς γιά τό μεγαλύτερο ἔγκλημα πολέμου, τό ὁποῖο διέπραξε ἡ Βέρμαχτ σέ μή σλαβόφωνο κράτος κατά τήν διάρκεια τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου.

Στήν εὐρύτερη περιοχή τῆς ἐπαρχίας τῶν Καλαβρύτων δροῦσαν τό καλοκαίρι τοῦ 1943 ἀντάρτικες ὁμάδες ὑπαγόμενες στό ἀρχηγεῖο τοῦ ΕΛΑΣ. Τήν εὐθύνη γιά τήν ἀντιμετώπιση τῆς δράσεως τῶν ἀνταρτῶν εἶχαν μέχρι τήν 9η Σεπτεμβρίου 1943 δύο ἰταλικές μεραρχίες. Μετά τήν συνθηκολόγηση τῆς Ἰταλίας μέ τούς συμμάχους ἡ εὐθύνη αὐτή περιῆλθε στίς γερμανικές μονάδες, οἱ ὁποῖες εἶχαν ἀποσταλεῖ μέ κύριο προορισμό τήν ἀντιμετώπιση ἐνδεχομένης συμμαχικῆς ἀποβάσεως στήν Πελοπόννησο. Μέ τόν ἀφοπλισμό τῶν ἰταλικῶν μονάδων περιῆλθε στά χέρια τῶν ἀνταρτῶν ση-

μαντική ποσότητα όπλων και πυρομαχικών και ένισχύθηκε σημαντικά ή δύναμή των. Ύπό αυτές τίς συνθήκες, οί άντάρτες προέβησαν σέ επιθέσεις κατά γερμανικών καταυλισμών, σέ άνατινάξεις γεφυρών του σιδηροδρομικού και όδικου δικτύου, σέ στήσιμο όδοφραγμάτων για τήν παρεμπόδιση των μετακινήσεων του γερμανικού στρατού. Ένα είδος κλεφτοπολέμου μεταξύ άνταρτών και γερμανών έλαβε χώρα τούς τελευταίους μήνες του 1943 στήν βόρειο και κεντρική Πελοπόννησο μέ συνέπεια τήν έφαρμογή σκληρών αντιποίνων από γερμανικής πλευράς μέ πυρπολήσεις χωριών και εκτελέσεις άμάχων.

Σέ μία από τίς επιχειρήσεις αυτές πού όργάνωσε ή γερμανική διοίκηση για τήν έξόντωση των άνταρτών, οί τελευταίοι συνέλαβαν 81 Γερμανούς αίχμαλώτους γύρω στά μέσα του Όκτωβρίου. Έκτοτε και για διάστημα έπτά έβδομάδων μεσολάβησαν άλλεπάλληλες διαπραγματεύσεις μεταξύ του άρχηγείου των άνταρτών και της γερμανικής στρατιωτικής διοικήσεως για άνταλλαγή των Γερμανών αίχμαλώτων μέ Έλληνες κρατουμένους στίς γερμανικές φυλακές για άντιστασιακή δράση. Οί διαπραγματεύσεις αυτές δέν κατέληξαν σέ συμφωνία, λόγω της άξιώσεως των άνταρτών για κάθε ένα άπελευθερούμενο Γερμανό στρατιώτη νά άποφυλακίζονται από τούς Γερμανούς πενήντα Έλληνες κρατούμενοι.

Στήν μεσολαβητική αυτή διαδικασία έλαβε μέρος και ό ιεροκύρηκας της Ίερας Μητροπόλεως Καλαβρύτων και Αίγιαλειας ό άρχιμανδρίτης π. Κων-

σάντιος Χρόνης, ό όποιος είχε άναπτύξει μία έξόχως έντονη πνευματική εργασία στήν πόλη του Αίγιου και στήν γύρω περιοχή, παρ' όλες τίς δύσκολες συνθήκες πού συνεπάγετο ή έχθρική κατοχή.

Έτσι τό Σαββάτο 27 Νοεμβρίου 1943 τά μέλη της έπιτροπής αυτής μετά από δεκάωρη υπό βροχήν πορεία έφθασαν στο χωριό Σκεπαστό, όπου ήταν έγκατεστημένο τό άρχηγείο των άνταρτών. Ακολούθησε μία θυελλώδης συζήτηση μέ τά πρόσωπα του άρχηγείου των άνταρτών και των μελών της έπιτροπής κατά τήν διάρκεια της όποίας, ό π. Κωνσάντιος έθεσε ένώπιον των εύθυνών τους τήν ήγεσία των άνταρτών για τήν ασφάλεια των κατοίκων των Καλαβρύτων σέ περίπτωση εκτελέσεως των αίχμαλώτων. Οί τελευταίοι ήσαν άνυποχώρητοι στήν άπόφασή τους μέ τό επιχείρημα ότι θά χάσουν τό κύρος τους σέ περίπτωση άπελευθερώσεως των αίχμαλώτων. Κατόπιν τούτων άκολούθησε ή εκτέλεση αυτών.

Στίς 29 Νοεμβρίου οί Γερμανοί έβομβάρδισαν τό χωριό Σκεπαστό όπου βρήκαν τόν θάνατο 17 κάτοικοι, ένω συγχρόνως ξεκίνησαν γερμανικές μονάδες από τήν Τρίπολη, τήν Πάτρα και τό Αίγιον μέ προορισμό τά Καλάβρυτα. Στίς 11 Δεκεμβρίου οί Γερμανοί έξετέλεσαν τούς κατοίκους του χωριού Ρωγών και τούς μοναχούς της Ίερας Μονής του Μεγάλου Σπηλαίου, τούς όποιους εκρήμινισαν από έναν άπότομο βράχο. Μεταξύ αυτών συγκατελέγετο και ό π. Βασίλειος Νασιόπουλος, μέλος της άδελφότητος θεολόγων ΖΩΗ. Τέλος

στis 13 Δεκεμβρίου 1943 συνετελέσθη ή φρικτή τραγωδία της πόλεως των Καλαβρύτων.

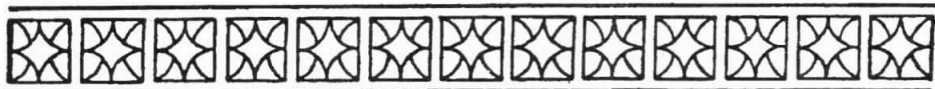
Ο επίσημος κατάλογος με τά ονόματα των έκτελεσθέντων άριθμεί 461 άτομα, με την πρόσθετη παρατήρηση ότι: «Έκτός των άνωτέρω άναφερομένων έξετέλεσθησαν και έτερα πρόσωπα ών τά ονόματα δέν κατέστη δυνατόν μέχρι σήμερα (29 Δεκεμβρίου 1945) νά εξακριβωθούν. Άφου με αυτόν τόν άπαίσιον τρόπον ίκανοποιήθηκε ή έκδικητική μανία των γερμανών και άπεχώρησαν από τό Καλάβρυτα, οί έναπομείναντες κάτοικοι βρέθηκαν σέ άπελπιστική κατάσταση, άντιμετωπίζοντας έκτός από τό βαρύτατο πένθος των, προβλήματα στεγάσεως μέσα στην καρδιά του χειμώνα, ένδύσεως, οίκοσκευής, διατροφής και φαρμάκων. Κάθε έπικοινωνία είχε διακοπεί, γέφυρες είχαν άνατιναχθεί και μόνον ένα τμήμα της γραμμής του όδοντωτού σιδηροδρόμου Διακοπτού Καλαβρύτων εύρίσκετο σέ κατάσταση λειτουργίας, αλλά υπό γερμανικόν έλεγχο.

Τό άρχηγείο των άνταρτών είχε άποφασίσει την άνατίναξη της γραμμής. Έάν αυτή έπραγματοποιείτο κάθε δυνατότητα μεταφοράς έφοδίων για τόν βασανισμένον αυτόν πληθυσμό θά εξέλιπε. Άφου ο π. Κωνσάντιος εξασφάλισε από την έπιτροπή του Διεθνούς Έρυθρου Σταυρου στην Πάτρα την παροχή έφοδίων για τούς κατοίκους των Καλαβρύτων μετέβη σχεδόν πεζός από τό Αίγιον στην Πάτρα και μετέπειτα στην Κόρινθο για νά πείσει την άνωτέρα γερμανική στρατιωτική διοίκηση όπως έπιτρέψει την κίνηση του συρμού από τό Διακοπτό στο χωριό Ζαχλωρου για

την μεταφορά αυτών. Η γερμανική διοίκηση τελικά ένέδωσε στο αίτημα αυτό του πατρός Κωνσταντίου, υπό τόν όρον ότι θά παρείχοντο έγγυήσεις ότι δέν θά έγινοντο πράξεις σαμποτάζ στην γραμμή από την πλευρά των άνταρτών. Στην συνέχεια προς τόν σκοπόν αυτόν άνέβηκε πεζός πάλι μέσα στον χειμώνα, περπατώντας άτέλειωτες ώρες στα Τρόπαια της Γορτυνίας για νά συναντήσει αυτοπροσώπως τόν άρχικαπετάνιον των άνταρτών Άρη Βελουχιώτη για νά τόν πείσει νά μήν άνατιναχθεί ή σιδηροδρομική γραμμή, πράγμα τό όποιο τελικά επέτυχε. Μέ αυτές τίς τολμηρές αλλά και έξαντλητικές από άπόψεως κόπων και κινδύνων πρωτοβουλίες κατώρθωσε ο π. Κωνσάντιος Χρόνης νά άνακουφίσει κατά τό δυνατόν την περιοχή και νά σώσει εκατοντάδες γυναικόπαιδα στην φοβερότερη ώρα της δοκιμασίας τους.

Εύγλωττο για αυτήν την συμβολή του π. Κωνσταντίου στο δράμα των κατοίκων των Καλαβρύτων ήταν τό εύχαριστήριο κείμενο του Δήμου Καλαβρύτων τόν Οκτώβριο του 1947 καθώς και ή έπιστολή του άντιπροσώπου του Διεθνούς Έρυθρου Σταυρου στην Πάτρα Χάνς Έρενστόλε προς τόν πατέρα Κωνσάντιον, διά των όποίων άνεγνωρίζετο τό έντικό κοινωνικό του έργο. Η άναφορά αυτή στην δράση του π. Κωνσταντίου Χρόνη στις τραγικές ώρες των Καλαβρυτινών είναι ένα λαμπρό και αξιοθαύμαστο γεγονός από την όλη συμβολή των ανθρώπων της Έκκλησίας για την άνακούφιση του λαού από τά ποικίλα δεινά της τριπλής κατοχής.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

Η ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ Ο ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

*Ἡ Παρθένος σήμερα
τόν ὑπερούσιον τίκτει...*

Ρωμανός ὁ Μελωδός

1. Προοίμιο

Όταν μιλάμε για χριστουγεννιάτικη λογοτεχνία, και ειδικότερα για χριστουγεννιάτικο διήγημα, ο νοῦς μας πάει στον Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη. Εἶν' αὐτός πού τή δημιούργησε. Τά Χριστουγεννιάτικα διηγήματά του «ἀποτελοῦν ἓνα ἀπό τά πολυτιμότερα κεφάλαια τοῦ ἐθνικοῦ μας πλούτου»⁽¹⁾.

Ὁ Παπαδιαμάντης ὡς «γνήσιο τέκνο τῆς ἐλληνικῆς ὀρθοδοξίας τραγούδησε, ὕμνησε, ἐλάμπρυνε «τήν τοῦ Χριστοῦ γέννησιν» μέ τό πεζό του κείμενο γύρω ἀπό τήν μεγάλη τῆς Ἐκκλησίας καί τοῦ λαοῦ πανήγυρι»⁽¹⁾.

Πραγματικά, «τά Χριστούγεννα ὡς μήνυμα λυτρωτικό, ὡς πανανθρώπινη γιορτή πάντοτε στάθηκαν ἀστείρευτη πηγὴ ἐμπνεύσεως γιά λογοτεχνική δημιουργία. «Δέν ὑπάρχει χριστιανική χώρα πού νά μήν ἔχει τή χριστουγεννιάτικὴ της παραγωγή», τονίζει ὁ Καλησπέρης.

Ἡ Βυζαντινὴ ἐκκλησιαστικὴ ποίηση ἔχει προσφέρει τά καλύτερα δημιουργήματά της μέ κύριους ἐκπροσώπους τούς Ἀνδρέα Κρήτη, Ἰωάννη Δαμασκηνό καί Κοσμᾶ Μαίονμα ἢ Ἀγιοπολίτη. Μέ πρῶτο ἀπ' ὅλους τόν Ρωμανό τόν Μελωδόν τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας», τόν Πίνδαρο τῆς ρυθμικῆς ποιήσεως, ὅπως τόν χαρακτηρίζει ὁ Bouvy.

Εἶναι γνωστό κι ἀγαπητό σέ ὅλους μας τό Κοντάκιο τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως, τοῦ Ρωμανοῦ: «Ἡ παρθένος σήμερα/τόν ὑπερούσιον τίκτει/καί ἡ γῆ τό σπῆλαιον/τῷ ἀπροσίτῳ προσάγει./ Ἄγγελοι μετὰ ποιμένων/δοξολογοῦσι./ Μάγοι δέ μετὰ ἀστέρος ὁδοιποροῦσιν/ δι' ἡμᾶς γάρ ἐγεννήθη/παιδίον νέον, ὁ πρό αἰώνων Θεός».

Μέσα σέ λίγους, ὅμως θαυμαστούς στίχους, ὁ Ρωμανός μᾶς δίνει ὁλόκληρο τό ἱστορικό καί θεολογικό βάθος τοῦ μεγάλου γεγονότος τῶν Χριστουγέννων.

2. Πρωτοεμφάνιση τοῦ Παπαδιαμάντη

Ἡ πρώτη ἐμφάνιση τοῦ Παπαδιαμάντη στά τότε λιπώσαρκα Νεοελληνικά Γράμματα, τά πάσχοντα ἀπό πνευματικὴ

(1) Σ. Καλησπέρης (Φιλολογικό ψευδώνυμο τοῦ Σοφοκλῆ Χατζιδάκη), «Τά Χριστουγεννιάτικα διηγήματα τῆς «Δαμασκοῦ» Ἀθήνα 1955, σελ. 5.

ξεραΐλα, γίνεται στα 1879 στο «Νεολόγο» της Κωνσταντινουπόλεως. Από τότε ανεβαίνει όλα τα σκαλιά στην κλίμακα του Χριστιανικού λόγου. Καί γίνεται ο μεταφραστής, ο επιφυλλιδογράφος, ο μυθιστοριογράφος, ο διηγηματογράφος, ο άρθρογράφος επί θρησκευτικών και ήθικων θεμάτων, όπως μᾶς πληροφορεῖ ο Κωστής Μπαστιάς⁽²⁾. Ἐμεινε ὅπως Ποιητής.

Ὁ Παπαδιαμάντης, σημειώνει ὁ Πέτρος Χάρης, γεννήθηκε μέ τή μοῖρα του. Καί μέ τά θεῖα δῶρα. «Ἐγινε ὁμως ὁ λυρικός ἄνθρωπος μέ μερικά ἀπό τά πιό χαρακτηριστικά κι ἀναμφισβήτητα γνωρίσματα τοῦ εἴδους»⁽³⁾.

Τά κείμενά του δέν ἔχουν λαογραφικό χαρακτήρα. Εἶναι βαθύτατα χριστιανικά κι ὀρθόδοξα. Ἡ σύνδεσή του μέ τό κίνημα τῶν Κολλυβάδων, τόν κάνει νά βλέπει τό οὐσιῶδες στήν Ὁρθοδοξία καί νά εἰσχωρεῖ στό κουκούτσι, στόν πυρήνα τοῦ Χριστιανικοῦ λόγου.

Δέν ἀκολουθεῖ τό ρεῦμα τῶν συγχρόνων του οὔτε τούς θαυματοποιούς καί τούς ἀκροβάτες τῶν νέων ἐλληνικῶν γραμμάτων. Ἡ πορεία του εἶναι καθαρά λυρική ὀδηγημένη ἀπό τό λαμπρό ἀστέρι τῆς Ὁρθοδοξίας.

3. Βιογραφικά στοιχεία

Ὁ Παπαδιαμάντης γεννήθηκε στή Σκιάθο στα 1851. Ὁ πατέρας του, ὁ Παπά - Ἀδαμάντιος ἦταν κληρικός καί δάσκαλος. Παπαδάσκαλος, ὅπως τούς

λέγανε τότε. Τ' ὄνομα καί τό λειτούργημα τοῦ πατέρα του παίρνει γιά νά φτιάξει τό δικό του ἐπώνυμο: Παπαδιαμάντης! Ὄνομα πού λάμπρυνε τά νεοελληνικά γράμματα καί τήν Ἑλλάδα.

Τά παιδικά του χρόνια τά ζεῖ μέσα στήν ἀτμόσφαιρα τῆς εὐλάβειας. Ἡ Σκιάθος, ἡ Σκόπελος, ἡ Χαλκίδα εἶναι οἱ τόποι πού πέρασε τή μαθητική του ζωή. Καί ἡ Ἀθήνα, τή φοιτητική του, χωρίς νά περατώσει τίς πανεπιστημιακές του σπουδές στή Φιλοσοφική.

Εἶναι βαθύς γνώστης τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γλώσσας καί μελετητής τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ πνευματικοῦ πλούτου. Ὅπως ὑποστηρίζει ὁ Κ. Μπαστιάς, ἡ ἐφημερίδα καί τό περιοδικό «ἀφ' ἐνός τοῦ προσπορίζουν τά μέσα τῆς λιτότητος ζωῆς του, ἀφ' ἑτέρου δέ τοῦ ἐπιτρέπουν νά πραγματοποιήσῃ τήν προσφορά του πρὸς τό ἔθνος, τήν ὁποῖαν ἐκεῖνος μέν ἐθεώρει μικράν καί ἀσήμαντον, ἀλλ' ἡ ὁποία εἰς τήν πραγματικότητα ὑπῆρξε μεγάλη καί μοναδική»⁽³⁾.

Συνεργάσθηκε μέ τίς ἐφημερίδες «Ἐφημερίς» τοῦ Κορομηλᾶ, «Ἀκρόπολις», «Ἄστυ», «Σκρίπ», «Τά Νέα», «Νέον Ἄστυ», «Ἀλήθεια», «Πανθεσσαλικός» (Βόλου), «Ἀθῆναι». Καί μέ τά περιοδικά «Μή χάνεσαι» τοῦ Βλάση Γαβριηλίδη, «Παρνασσός», «Καλλιτέχνης», «Τέχνη», «Ἐστία», «Τό περιοδικό μας», «Παναθήναια», «Ζωή», «Ἡ Μοῦσα», «Νουμᾶς», «Διόνυσος» κ.ἄ.

4. Κολλυβάδες καί Βυζάντιο

Τόσο οἱ Κολλυβάδες, ὡς στάση ζωῆς, ὅσο καί τό Βυζάντιο εἶχαν σημαδεύσει τήν πνευματική καί λογοτεχνική πορεία τοῦ Παπαδιαμάντη. Μέσα στή φλογώδη

(2) Νεώτερο Ἐγκυκλοπαιδικό Λεξικό «Ἠλίου» σελ. 554.

(3) Πέτρος Χάρης, «Νέα Ἐστία», Χριστοῦγεννα 1941, Ἀφιέρωμα στόν Παπαδιαμάντη, σελ. 194.

ἐρημιά τῶν Κολλυβάδων παίρνει τίς δύο μεγάλες φτεροῦγες, τήν γαλήνη καί τήν ἀγωνία «ένός καί μόνον πουλιοῦ πού λέγεται λυρισμός, πού σπάει ὅλα τά δίχτυα καί ἀψηφάει ὅλα τά βόλια πού τοῦ στέλνουν ἡ πρακτική ἀντίληψη τῆς ζωῆς, ὁ λογικός σωρεΐτης, ὁ ζοφερός πνευματικός φθόνος, ἡ διανοητική ἀνεπάρκεια», σημειώνει ὁ Πέτρος Χάρης⁽⁴⁾.

Τό Βυζάντιο εἶναι μέσα στήν ψυχή τοῦ Παπαδιαμάντη. Κυρίως τό ἦθος καί τά πιστεύω του. Κάποτε ὑπογράφεται «Βυζαντινός», ὅπως στήν ἐφημερίδα «Ἐφημερίς» ὅπου γράφει γιά τά Χριστούγεννα. Ἐκεῖ μιλάει, γιά τούς Χριστουγεννιάτικους ἐκκλησιαστικούς ὕμνους καί τούς ὕμνογράφους Ἰωάννη τό Δαμασκηνό, ποιητή τοῦ β' Κανόνος «Ἐσωσε λαόν...», καί τόν Κοσμᾶν ποιητήν του Κανόνος «Χριστός γεννᾶται δοξάσατε...». Παραθέτει δεῖγμα ἀπό τούς κανόνες καί καταλήγει: «Καί κατά τήν ἔννοιαν καί κατά τήν γλῶσσαν τά ἀνωτέρω παρατεθέντα ἀποσπάσματα, ἀδιστάκτως φρονῶ, ὅτι εἶναι ἐκ τῶν ὠραιότερων λεκτικῶν καλλιτεχνημάτων πάσης ἐποχῆς, καί τό λέγω χάριν ἐκείνων ἐκ τῶν ἡμετέρων, ὅσοι ἐκ προκαταλήψεως νομίζουν ὅτι δέν ἐγγράφοντο ἐλληνικά κατά τόν Ζ' καί Η' αἰῶνα, ὑποθέτοντες καλοκαγάθως, ὅτι τά παρ' ἡμῶν τῶν σημεινῶν γραφόμενα εἶναι Ἑλληνικά, καί ὅτι θ' ἀναγνωσθῶσι ποτέ ὡς Ἑλληνικά ὑπό τῶν ἐπιγιγνομένων»⁽⁵⁾.

(4) Πέτρος Χάρης, ὁ.π.

(5) «Ἐφημερίς» ἀρ. 359, 25 τοῦ Δεκεμβρίου 1887, 2γ.

5. Γνώστης τῶν Κανόνων

Ὅπως πληροφοροῦμεθα ἀπό τόν Ἀκαδημαϊκό Νίκο Α. Βέη, ὁ Παπαδιαμάντης γνώριζε ὁλόκληρη τήν ὕμνογραφία τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ, πού ἀναφέρεται στά Χριστούγεννα. Πολλές φορές, ὁ κυρ-Ἀλέξανδρος, «ἐκάθητο κατά τάς μεσημβρινάς ὥρας μόνος καί μακράν τῶν λοιπῶν θαμῶνων τῆς Δεξαμενῆς ψιθυρίζων ἐπὶ μακρόν συνεχῶς. Τί ἦσαν τά ψιθυρίσματα τοῦ βυζαντινοῦ Σκιαθίτου καί Ἀθηναίου Ἀγιορείτου; Ἦσαν συνήθως κοντάκια τοῦ Ρωμανοῦ, τά ὅποια ἐκεῖνος ἐγνώριζε κατά μέγα μέρος ἀπό στήθους καί ἡδύνατο νά ψάλλῃ «ἐπ' ἐκκλησίαις» μετ' ἀπαραμίλλου τέχνης καί ζήλου ἐν-θέου»⁽⁶⁾.

Στό μικρό ναό τοῦ Ἀγίου Ἐλισσαίου (στήν ὁδό Ἀρεῶς) ἐψάλλε, ὡς δεξιός ψάλτης, τούς Χριστουγεννιάτικους ὕμνους τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ. Γέμιζε ὁ ναός ἀπό φοιτητές. «Δέν ἦτο τόσον καλλικέλαδος τήν φωνήν ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης ὅσον ὁ πρωτοξάδελφός του Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης», ἀριστερός ψάλτης ἐκεῖνος. Ὅμως ἐψέλνε μέ ἱερὸ πάθος «τά τραγούδια τοῦ Θεοῦ».

Ὁ Ἀκαδημαϊκός Νίκος Α. Βέης ἀναρωτιέται: «Πόθεν ἦντλει ὁ ἀσκητικός Σκιαθίτης τήν ὕμνολογικήν τούτην σοφίαν;». Γι' ἀπάντηση θά ταίριαζε αὐτό πού ὁ ἴδιος ὁ Παπαδιαμάντης ἔχει πεῖ: «Τό ἐπ' ἐμοί, ἐνόσω ζῶ καί ἀναπνέω καί σωφρονῶ, δέν θά παύσω πάντοτε, ἰδίως δέ κατά τάς πανεκλάμπρους ταύ-

(6) Νίκος Α. Βέης, «Νέα Ἑστία», Χριστοῦγεννα 1941, σελ. 29 κ.έ.

τας ημέρας, νά ὑμνῶ μετὰ λατρείας τόν Χριστόν μου, νά περιγράψω μετ' ἔρωτος τήν φύσιν καί νά ζωγραφῶ μετὰ στοργῆς τά γνήσια ἑλληνικά ἔθνη».

Δέν εἶναι ὑπερβολή τό λεγόμενο ἀπό τόν Γιάννη Χατζίνη, ὅτι «ἡ φύση του (Παπαδιαμάντη) τόν προόριζε, ἀπό τήν πρώτη στιγμή νά ζήσει στόν παράδεισο, ἀνάμεσα στούς ἀγγέλους. Κατά λάθος, βρέθηκε ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους, πᾶνω, σέ μιά σκληρή γῆ»⁽⁷⁾.

6. Τσαῖ καί φασκόμηλο

Ἡ Μυρτιώτισσα μᾶς ἄφησε μιά σημαντική μαρτυρία γιά τίς συνήθειες τοῦ Παπαδιαμάντη. «Καθότανε πάντα παρᾶμερα μέ σταυρωμένα στό στήθος τά χέρια, μέ σκυμμένο τό κεφάλι, καί μοῦ ἔδινε τήν ἐντύπωση σά νᾶλεγε μέσα του μιά προσευχή». Καί ἡ Μυρτιώτισσα συνεχίζει. «Ἐνα βράδυ, βροχερό καί κρύο τοῦ δώσαμε ἕνα φλυντζάνι τσαῖ γιά νά ξεσταθεῖ, μά δέν δέχθηκε. Τό ἔσπρωξε μέ κάποια ἀπέχθεια, καί μᾶς εἶπε ἀπλά: «Δέν τό συνηθίζω». Ἴσως γιατί εἶναι φράγκικο πιότο, σκέφθηκα, καί τ' ἄλλο βράδυ τοῦ ἐτοιμάσαμε ζεστή φασκομηλιά. Μέ πόση εὐχαρίστηση, θυμᾶμαι, τή ρούφηξε μονομιᾶς! [...] ἔφυγε. Ὑστερ' ἀπό λίγους μῆνες, [...] μᾶς ἤρθε τό μήνυμα τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ θανάτου...»⁽⁸⁾. Πέθανε στίς 3 Ἰανουαρίου 1911.

(7) Γιάννης Χατζίδης, «Συντροφιά μέ τόν Παπαδιαμάντη», «Νέα Ἑστία», Χριστούγεννα 1941, σελ. 57.

(8) Μυρτιώτισσα, «Τελευταῖος Χρόνος στήν Ἀθήνα», «Νέα Ἑστία» Χριστούγεννα 1934, σελ. 18.

Αὐτές οἱ συμπεριφορές του ἐξηγοῦν, κατά κάποιο τρόπο, τήν ἐσωτερική του πνευματικότητα.

7. Γραικύλισμός καί Ἀθεΐα

Αὐτός ὁ ἀκέραιος Χριστιανός καί ὁλόκληρος Ἑλληνας, ὅπως τόν χαρακτήρισε ὁ Π. Β. Πάσχος στό «θυσιᾶ αἰνέσεως», δέν ἀνεχόταν τά καμώματα τῶν συγκαιρινῶν του γιά κοσμοπολιτισμό καί ἀθεΐα. Τά κατακεραυνώνει: «Γραικύλος τῆς σήμερον, ὅστις θέλει νά κάμω δημόσια τόν ἄθεον ἢ τόν κοσμοπολίτην, ὁμοιάζει μέ νάνον ἀνορθούμενον ἐπ' ἄκρων ὀνύχων καί τανυόμενον νά φθάσῃ εἰς ὕψος καί νά φανῇ καί αὐτός γίγας. Τό ἑλληνικόν ἔθνος ἔχει καί θά ἔχῃ διά παντός τήν ἀνάγκην τῆς θρησκείας του».

Ὅπως παρατηρεῖ ὁ Σ. Καλησπέρης, «Ὁ Παπαδιαμάντης ἐπίστεψε στήν χριστιανική παράδοση καί στήν Ἑλλάδα. Ἡ πίστη τοῦ λαοῦ του εἶναι καί ἡ προσωπική του πίστη. Γιά τόν Παπαδιαμάντη ἡ πίστη ὑπῆρξε βίωμα»⁽⁹⁾.

Στόν Παπαδιαμάντη ὁ «μῦθος» δέν εἶναι μῦθος, εἶναι ὁλοκάθαρη ἀλήθεια. Ὁ ἴδιος ὁ Παπαδιαμάντης μιλώνοντας γιά τή συγγραφική τέχνη γράφει: «Ἡ συγγραφική τέχνη παρὰ τοῖς λογίοις πολὺ ἀπέχει τοῦ νά εἶναι ἔκφρασις ἀτομικῶν αἰσθημάτων [...]. Ἐνεννεύσθην ἀληθῶς ἀπό τὰς ἀναμνήσεις μου καί τά αἰσθήματα μου, τά ὅποια θέλγουσιν πρῶτον ἐμέ αὐτόν...».

Γιά τόν Παπαδιαμάντη «ἡ ἠθική δέν εἶναι ἐπάγγελμα καί ὅστις ὡς ἐπάγγελμα θέλει νά τήν μετέλθῃ, πλανᾶται οἰκτρῶς

(9) Σ. Καλησπέρης, ὁ.π. σελ. 7.

καί γίνεται γελοῖος», ὅπως γελοῖος γίνεται ὁ γραιοκύλισμός ἀντάμα μέ τήν ἀθεΐα. Κι ἄς ἀκολουθοῦν σήμερα τοῦτο τό δρόμο, ἀκόμα καί οἱ ἄνθρωποι τῆς Ἐκκλησίας.

Γεννητής κάθε κοινωνικῆς ἀδικίας εἶναι, γιά τόν Παπαδιαμάντη, τό χρήμα. «Ἡ πλουτοκρατία, γράφει, ἦτο, εἶναι καί θά εἶναι ὁ μόνιμος ἄρχων τοῦ κόσμου, ὁ διαρκής Ἀντίχριστος. Αὕτη γεννᾷ τήν ἀδικίαν, αὕτη τρέφει τήν κακουργίαν, αὕτη φθείρει σώματα καί ψυχάς. Αὕτη παράγει τήν κοινωνικήν σηπεδόνα. Αὕτη καταστρέφει κοινωνίας νεοπαγεῖς». Θέσεις ἐπαναστατικές ἀλλά καθαρά Εὐαγγελικές, ὅπως διατυπώνονται ἀπό τόν ἀδελφόθεο Ἰάκωβο.

Κλείνουμε τό θέμα τοῦ γραιοκύλισμοῦ μέ ταῦτα τ' ἀξιοσημείωτα λόγια τοῦ Παπαδιαμάντη: «...Οἱ Ἕλληνες, οἱ Γερμανοί, οἱ Γάλλοι, δύνανται νά εἶναι κοσμοπολίται, ἀναρχικοί, ἄθεοι, ὅ,τι θέλουν, ἀφοῦ ἐθεμελίωσαν τό πατριωτικόν των καθήκον θεμελιώσαντες πατρίδα μεγάλην· ἀλλ' ὁ σημερινός Γραικύλος, ὅστις ἀποπειρᾶται δημοσίᾳ νά κάμῃ τόν ἄθεον καί τόν κοσμοπολίτην, ὁμοιάζει πρὸς νάνον, ἀνυψούμενον εἰς τὰς ἄκρας τῶν ποδῶν του, διὰ νά τόν ἐκλάβουν ὡς γίγαντα».

Λέτε κάπως ἔτσι νά μᾶς βλέπουν οἱ «ἐπίτροποι» στίς Βρυξέλλες πού μᾶς ταπεινώνουν μέ τίς ἀπαξιωτικές συμπεριφορές τους; Μᾶλλον γιά τανυμένους νάνους, γραιοκύλους τῆς σήμερον...

8. Ἐπίλογος

Ὁ Παπαδιαμάντης καί τό ἔργο του δέν μποροῦν νά κλειστοῦν μέσα σ' ἓνα ἄρθρο. Μόνο κάποια στοιχεῖα μπορέσαμε νά δώσουμε. Κυρίως προσπαθήσαμε

νά τονίσουμε τήν θρησκευτικότητα καί τήν ἐλληνικότητα πού κλείνει στό ἔργον του.

Στό ποίημά του «Πρὸς τήν Μητέρα μου», γράφει: «Μάνα μου, ἐγῶμαι τ' ἄμοιρο, τό σκοτεινό τρυγόνι,/ὅπου τό δέρνει ὁ ἄνεμος, βροχή πού τό πληγώνει/.../Στήν ἀγκαλιά σου τή γλυκειά, μανούλα μου, ν' ἀράξω,/μέσ στό βαθύ τό πέλαγο αὐτό πριχού βουλιάξω...». Καί δέν βούλιαξε. Ἐξησε μέ «ἐντιμη πενία» καί πλούσια πνευματικότητα.

Ὁ ποιητής τῆς «Φόνισσας» ἀγάπησε τόν ἄνθρωπο, γιατί πρῶτα πίστεψε στό Θεό. Καί αὐτός εἶν' ὁ λόγος πού ὅλοι οἱ ἥρωες τῶν διηγημάτων του εἶναι ὀλοκληρωμένοι. Κι ὀλοκληρωμένο εἶναι ὅ,τι εἶναι «ῥαῖο»⁽¹⁰⁾. Καί τό «ῥαῖο μονάχα ἀπό τήν ψυχή ενός ἀληθινοῦ ποιητῆ μπορεῖ ν' ἀναπηδήσῃ». Καί ὁ Παπαδιαμάντης εἶναι ἀληθινός ποιητής. Τά διηγήματά του δέν εἶναι πεζὸς λόγος, εἶναι ποίηση.

Ἐκεῖνος πού ζωγράφισε μέ στίχους τόν Παπαδιαμάντη εἶναι ὁ Γ. Βερίτης. «Τῶν πονεμένων νοσταλγῶν νοσταλγικῆ τραγουδιστή,/τόν πόνο μου ἦρθα νά σοῦ πῶ, πάρε χαρτί καί γράφε./Ἡ Πίστη πού ὑμνησες ἐσύ μέσα μας ἔχει κλονιστῇ!/κι ἐμεῖς πού σέ θαυμάζουμε δέν ἔχουμε καρδιά, πίστη/ὦ τῶν ἀγνῶν καί πράων ψυχῶν φίλε, ἀδελφέ, ζωγράφει!//Στά Γράμματά μας τά φτωχά μοναδικό διαμάντι,/γενιές γενιῶν θά σ' εὐλογοῦν, σεμνέ Παπαδιαμάντη!/Ἐσύ τόν Ἄθωνα ἔσμιξες μέ τήν Ἀθήνα, ὦ μύστη,/κι ἀδελφωμένους, στήν καρδιά

(10) Θ. Ν. Συναδινός, «Νέα Ἑστία», Χριστούγεννα 1941, σελ. 141.

σου μέσα, έκλειστη/ό στοχασμός ό έλλη-
νικός μέ τοῦ Χριστοῦ τήν πίστη./.
Κοιμήσου κυρ-Ἀλέξανδρε, γλυκά κι ά-
θῶα κοιμήσου./Ἀγαπημένη μέσα μας ζῇ
πάντα ή θύμησή σου./Κι εύλαβικές
Σκιαθίτισσες —τά σπίτια τους γιαλό -
γιαλό—/τό Μελαχρώ, τό Διόμικο, τό
Μαθηγιώ καί τό Λαλιώ,/ στ' άποσπερ-
νό θυμιάτισμα θυμοῦνται τήν ψυχή
σου...».

Καί σύ Νεοελληνική Λογοτεχνία νά
θυμᾶσαι καί νά μνημονεύεις πάντοτε
Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη, ὅπως συμ-
βουλευε ό Ἐλύτης. «Οί οὐρανοί τήν
δόξαν σου σιγῶντες διηγοῦνται», Ἅγιε
τῶν Γραμμάτων μας, καλέ μας κυρ-Ἀ-
λέξανδρε Παπαδιαμάντη...

ΝΙΚΟΣ Θ. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

Ὑστερόγραφο

Παραθέτουμε γνῶμες γιά τόν Παπα-
διαμάντη 5 άξέχαστων ανθρώπων τῶν
Γραμμάτων, πού είχαν άμεση ή έμμεση
σχέση μέ τίς Ἀκτίνες.

1. **Ὁ Μελῆς Νικολαΐδης σημειώνει:**
«Ὁ Παπαδιαμάντης εἶναι, πρίν άπ' ὅλα
Ποιητής. Ἐνας βαθύς, ξεστός καί δυ-
νατός παλμός λυρισμοῦ διαπερνά καί
δονεῖ ὁλόκληρο τό έργο [...]. Μά ό
Παπαδιαμάντης δέν εἶναι μόνο Ποιη-
τής... εἶναι συγχρόνως —καί γι' αὐτό
άκριβῶς τό λόγο— καί ένας έθνικός
ποιητής [...] ένῶ χρησιμοποίησε μιά νε-
κρή γλῶσσα, έπλασε μ' αὐτήν τά πιό
ζωντανά έκφραστικά μέσα [...] έγινε
ποιητής, έμεινε ποιητής καί θά ζήσει
ὡς ποιητής, ένας γνήσιος έθνικός ποιη-
τής, ένας αληθινός Ποιητής.

2. **Ὁ Θεόδωρος Ξύδης μιλάει γιά**
τήν έλληνικότητα καί τή Χριστιανικότη-
τα πού σμίγουν στό λόγο τοῦ Παπαδια-
μάντη: «Ὁ Παπαδιαμάντης, ό μεγαλύτε-
ρος άναντίρροητα πεζογράφος στή νεοελ-

ληνική λογοτεχνία, εἶναι ή ξεχωριστή
φυσιογνωμία πού σμίγει τήν έλληνολα-
τρεία μέ τή χριστιανική φιλοσοφία, ὅ-
πως αὐτή έκφράζεται στή βυζαντινή έκ-
κλησιαστική παράδοση,... Ἰδιότυπος
στή γλῶσσα, πού εἶναι κρᾶμα ὅλων τῶν
περιόδων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μονότροπος
στήν περιοχή τῆς μυστικοπάθειας, πα-
ρατηρητής βαθύτατος ἀναλύει τ' ανθρώ-
πινα... συμβιβάζει τό φυσιολατρικό
ρεμβασμό μέ τή μεταφυσική μακαριότη-
τα.

3. **Ὁ Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης** ση-
μειώνει γιά τόν Παπαδιαμάντη καί τοῦ-
τα: διαπνέεται ἀπό βαθειά εύλάβεια,
εἶναι ταπεινός, μετριόφρων, άκακος,
[...], ψυχή καλογερική, πιστός, ὀρθόδο-
ξος, μεταβυζαντινός...

4. **Ὁ Ἡλ. Π. Βουτιερίδης** ὑπο-
γραμμίζει: Ὁ,τι ό Λύτρας γιά τή ζω-
γραφική, ό Παπαδιαμάντης γιά τή φι-
λολογία. Τό έργο του ὅλο πιστότατη
ζωγραφιά τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς καί
ζωῆς. Ὅχι άντιγραφῆ άπλή· ζωγραφιά
μέ βαθύ δικό του αἶσθημα. Στήν ψυχή
του μίλησε δυνατά ή ψυχή τοῦ Ἑλληνι-
κοῦ λαοῦ καί ή τέχνη τοῦ έγινε καθρέ-
φτης καί τῶν δύο· γι' αὐτό δέ μοιάζει
μέ κανένα δικό μας, μήτε μέ ξένο.
Πέθανε παίρνοντας μαζί του τό μυστικό
τῆς τέχνης του...

5. **Ὁ Ἀλέξανδρος Μωραΐτίδης,** ό
εξάδελφος τοῦ Παπαδιαμάντη, θρηνεῖ
γιά τό χαμό τοῦ μεγάλου Σκιαθίτη: Ὁ
Παπαδιαμάντης ἀπέθανεν. Ἐπλημμύρι-
σαν τά δάκρυά μου καί ἀπό τότε δέν
έπαυσαν. Ἀγωνιῶ νά συλλογισθῶ τήν
μακράν ζωήν πού έπεράσαμεν μαζί· ά-
δύνατο νά παρηγορήσω τήν θλίπιν μου.
[...]. Θρηνεῖ ὅλος ό τύπος τήν ἀπό-
λειαν μιᾶς μεγάλης δόξης τῆς Ἑλλά-
δος...

Ν.Θ.Α.

ΔΕΗΣΙΣ
(Ἑράνισμα ἐκ τῶν ψαλμῶν)

Πρὸς σέ τάς χεῖρας μου, πρὸς σέ τοὺς ὀφθαλμοὺς μου αἶρω,
τά φλέγοντά μου δάκρυα θυσίαν σοί προσφέρω·
ἐτάκη ἡ καρδία μου, ὥσεί κηρός, ἐντός μου·
ἐλέησόν με, ὁ Θεός, σπλαχνίσου, ὁ Θεός μου.

.....

Οἱ οὐρανοὶ τὴν δόξαν σου σιγῶντες διηγοῦνται·
πρὸς αἶνον σου τὰ χεῖλη μου τὰ τρέμοντα κινοῦνται·
πῶς ραγισμένη βάρβιτος θά βάλῃ ἁρμονίαν;
καί πῶς ψυχὴ βαρυαλγῆς θά εἴπῃ μελωδίαν;

Τό πνεῦμα μου ἰλιγιᾶ, ὦ Κτίστα τῶν αἰώνων,
δέν ἔχω ἀλλ' ἢ δάκρυα νά σοί προσφέρω μόνον·
ὥς τοῦ ἡλίου ἡ ἀκτίς τὴν δρόσον καταπίνει,
τό ἐλεός σου ἐκπεμφθέν τὰ δάκρυά μου σβήνει.

.....

Πρὸς σέ τάς χεῖρας μου, πρὸς σέ τοὺς ὀφθαλμοὺς μου αἶρω,
τά φλέγοντά μου δάκρυα θυσίαν σοί προσφέρω·
ἐτάκη ἡ καρδία μου, ὥσεί κηρός, ἐντός μου·
ἐλέησόν με, ὁ Θεός, σπλαχνίσου, ὁ Θεός μου.

1881.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΑΚΤΙΒΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΣ

1. Εισαγωγή

Ἡ παραβολή τῶν Δέκα Παρθένων⁽¹⁾ μᾶς δίνει τήν ἀφορμή γιά μία διερευνήσι τῶν σχέσεων ἐξωτερικῆς δράσεως καί ἐσωτερικῆς καλλιιεργείας. Οἱ πέντε παρθένοι τῆς παραβολῆς, παρὰ τό γεγονός ὅτι εἶχαν κάποια σπουδαία ἀρετή, ἐν τέλει δέν εἰσηλθαν εἰς τήν χαράν τοῦ νυμφίου, ἐπειδή δέν εἶχαν ἔλαιο οἱ λαμπάδες τους. Καί κατά τοὺς ἐρμηνευτές Πατέρες ἡ ἀρετή τῆς παρθενίας δέν ἐξαρκεῖ γιά τήν σωτηρία, ὅταν δέν συνοδεύεται ἀπό τήν ἀρετή τῆς ἐλεημοσύνης. Σημειώνεται σχετικῶς σέ κείμενο ἀποδιδόμενο στόν ἅγιο Ἰωάννη τόν Χρυσόστομο: «Ἦσαν δέ, φησίν, αἱ πέντε φρόνιμοι, καί αἱ πέντε μωραῖ. Ὅτι συνῆψαν τῇ σωφροσύνῃ τήν ἐλεημοσύνην, ἐκόσμησαν τήν παρθενίαν τῇ εὐποιᾷ, ἐγνώσαν ὅτι ἡ πίστις χωρίς τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν, ἐδοκίμασαν ὅτι τό ἐν οὐκ ἐπαρκεῖ πρὸς σωτηρίαν κατόρθωμα· ἐνὶ γάρ πτερῷ ἀετός εἰς ὕψος οὐκ ἐφικνεῖται. Ἐμνημόνευσαν τῆς τοῦ νυμφίου φωνῆς τῆς λεγούσης· Ἐλεον θέλω καί οὐ θυσίαν· καί πάλιν, ὅτι Κατακαυχᾶται ἔλεος κρίσεως. Ταῦτα καλῶς βουλευόμενοι, ἐπλήρωσαν τά ἀγγεῖα αὐτῶν ἐλαίου. Ποῖα ἄρα ἀγγεῖα; Τάς τῶν πεινῶντων κοιλίας. Μεσίτας γάρ τοῦ πνευματικοῦ γάμου πτωχοὺς ἐπορίσαντο, ἐσκεύασαν μεθ' ἑαυτῶν τῶν οἰκτιρμῶν τά ἐφόδια· οἱ πεινῶντες ἐ-

τρέφοντο καί αἱ λαμπάδες ἐφαιδρύνοντο· οἱ πτωχοὶ ἠὲ χαρίζοντο καί ὁ νυμφίος ἐτέρπετο· ἡ ἐλεημοσύνη ἐσπείρετο, καί ὁ προσδοκώμενος μισθός ἠὲ τρεπίζετο... [Ἀντιθέτως οἱ ἀνόητες]. Πῶς εἶχοντο ἐνὶ κατορθώματι; Πῶς τήν μέν ἀγνείαν ἐκτήσαντο, τήν δέ φιλανθρωπίαν ἀπώσαντο; Πῶς ἀπάθειαν μέν τῷ σώματι περιεποιήσαντο, συμπάθειαν δέ περὶ τοὺς δεομένους οὐκ ἐπεδείξαντο; Πῶς τήν μέν σωφροσύνην ἡγάπησαν, τήν δέ φιλοξενίαν ἀπεστράφησαν;»⁽²⁾.

Πολλοὶ ἄνθρωποι τῆς Ἐκκλησίας ὑποστηρίζουν μονομερῶς εἴτε τήν ἐσωτερική καλλιέργεια καί πνευματικότητα, εἴτε τήν ἱεραποστολική δραστηριότητα, τήν κοινωνική διακονία καί προσφορά. Κι ἐδῶ χρειαζόμαστε, γιά ἄλλη μία φορά νά ἐπανεύρωμε τό μέτρο καί τήν μεσότητα.

Πρὶν προχωρήσωμε στήν ἀνάλυσιν τοῦ θέματος καλὸ εἶναι νά διασαφηνίσωμε τοὺς χρησιμοποιουμένους ὅρους. Ὡς ἀκτιβισμὸς ὀρίζομε τήν δραστηριότητα ἐν τῷ τῆς κοινωνίας. Ἀκτιβιστές θεωροῦνται οἱ ἐνεργοὶ πολῖτες, οἱ συμμετέχοντες στά θέματα τῆς κοινωνίας. Κατά τό Λεξικὸ τοῦ Μπαμπινιώτη «ἀκτιβισμός ἑλλ. πρακτικισμός (εἶναι) ἡ πολιτική ἀντίληψη καί πρακτικὴ πού δίνει μεγάλη ἔμφραση στὴ σημασία τῆς δράσης

(1) Βλ. Μαθ. 25:1-13.

(2) Ἰωάννου Χρυσοστόμου (ψευδ.), Εἰς τὴν παραβολὴν τῶν δέκα παρθένων καὶ περὶ ἐλεημοσύνης, 1 (PG 59, 528-529).

(κυρ. μέ έντονες μορφές), τοῦ ἀγώνα γιά τήν ἐπίτευξη στόχων (π.χ. διαδηλώσεις, καταλήψεις κ.λπ.)»⁽³⁾. Στό παρόν ἄρθρο μέ τόν ὁρο αὐτό χαρακτηρίζομε τά μέλη ἐκεῖνα τῆς Ἐκκλησίας, τά ὁποῖα δραστηριοποιοῦνται (ένεργοῦν καί πράττουν) εἴτε στό διδακτικό - κατηχητικό - ἱεραποστολικό της ἔργο, εἴτε στό κοινωνικό - φιλανθρωπικό - διακονικό της ἔργο.

Μέ τόν ὁρο πνευματικότητα έννοοῦμε τήν πνευματική ζωή ενός πιστοῦ χριστιανοῦ. Τήν τήρησι τῶν έντολῶν τοῦ Χριστοῦ, τήν ἄσκησι, τήν συμμετοχή στήν λατρεία, τήν μυστηριακή ζωή, έν ὀλίγοις τήν έν Χριστῷ καί κατά Χριστόν ζωή.

2. Ὁ ἀκτιβισμός έν τῇ Ἐκκλησίᾳ

Ἡ δρᾶσις τῶν χριστιανῶν έν τῷ κόσμῳ θεμελιώνεται καί στηρίζεται στήν βιβλική καί πατερική Παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας μας. Ὑπενθυμίζομε ὅτι συμφώνως μέ τά λόγια τοῦ Κυρίου μας «ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καί γῶ ἐργάζομαι»⁽⁴⁾. Καί ἄλλοῦ ὁ Κύριός μας ἐτόνιζε ὅτι: «ὑμεῖς ἔστε τό φῶς τοῦ κόσμου, οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὁρους κειμένη· οὐδέ καίονσι λύχνον καί τιθέασιν αὐτόν ὑπό τόν μόδιον, ἀλλ' ἐπί τήν λυχνίαν, καί λάμπει πᾶσι τοῖς έν τῇ οἰκίᾳ. Οὕτω λαμψάτω τό φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τά καλά ἔργα καί δοξάσωσι τόν πατέρα ὑμῶν τόν έν τοῖς οὐρανοῖς»⁽⁵⁾. δηλώνων μέ αὐτόν

τόν λόγο ὅτι οἱ πιστοί χριστιανοί, ζῶντες ὡς πιστοί, φωτίζουν μέ τήν ζωή τους τοὺς συνανθρώπους τους. Βεβαίως, ἡ δραστηριότης τοῦ πιστοῦ περικλείεται μέσα στά ὅρια, τά ὁποῖα ἔθεσε ὁ ἰδρυτής τῆς Ἐκκλησίας: ἀφ' ενός τά ἔργα, πρέπει νά εἶναι «καρποὶ ἄξιοι τῆς μετάνοίας»⁽⁶⁾ καί ἀφ' ἐτέρου νά γίνωνται ἐξ ἀνιδιοτελοῦς ἀγάπης⁽⁷⁾ καί ὄχι πρὸς τό «θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις»⁽⁸⁾. Γι' αὐτό, ἄλλωστε, ζητᾷ ὁ Κύριος νά γίνωνται, ἰδίως οἱ πράξεις ἀγαθοεργίας καί φιλαλληλίας, «έν τῷ κρυπτῷ», γιά νά φανερωθοῦν στήν μέλλουσα ζωή «έν τῷ φανερῷ»⁽⁹⁾.

Ἡ ἐκκλησιαστική δρᾶσις πρέπει νά ὑλοποιεῖται μόνον ὡς καρπός τῆς έν Χριστῷ ζωῆς. Ὅπως χαρακτηριστικῶς μᾶς ἐδίδαξε ὁ Κύριος «ἐκ γάρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τό στόμα λαλεῖ»⁽¹⁰⁾. Ἕνας ἀκτιβισμός χωρίς ἀναφορά καί ὀργανική σύνδεσι μέ τήν χριστιανική βιωτή μπορεῖ νά γίνεται καί ἀπό τοὺς ἀνθρώπους τοῦ αἰῶνος τούτου, ἀκόμη καί ἀπό ἀθέους. Αὐτό τό ὁποῖο διαφοροποιεῖ τήν δρᾶσι τῶν χριστιανῶν ἀπό τήν δρᾶσι τῶν ὑπολοίπων ἀκτιβιστῶν εἶναι τό νόημά της καί ὁ προσανατολισμός της. Γιά τόν δραστηριοποιούμενο πιστό ἡ δρᾶσις ἀποτελεῖ ἔκφρασι ὑπακοῆς στό θέλημα τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος διεκήρυξε ὅτι «ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνί τούτων τῶν ἀδελφῶν μου

(6) Πρβλ. Λουκ. 3:8.

(7) Πρβλ. Α' Κορ. 13:3: «ἐάν ψωμίσω πάντα τά ὑπάρχοντά μου, ...ἀγάπην δέ μή ἔχω, οὐδέν ὠφελοῦμαι».

(8) Ματθ. 23:5.

(9) Ματθ. 6:4.

(10) Ματθ. 12:34.

(3) Γεωργίου Μπαμπινιώτη, Λεξικό τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσας (Ἀθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας, 1998), σελ. 113.

(4) Ἰω. 5:17.

(5) Ματθ. 5:14-16.

των ἐλαχίστων ἐμοί ἐποιήσατε»⁽¹¹⁾. Ἡ διακονία τοῦ λόγου ἢ ἡ διακονία τῆς προσφορᾶς γίνεται ἀπό τόν χριστιανό ἐπειδὴ «ἐάν τις εἴπῃ ὅτι ἀγαπῶ τόν Θεόν, καί τόν ἀδελφόν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστίν· ὁ γάρ μή ἀγαπῶν τόν ἀδελφόν ὃν ἐώρακε, τόν Θεόν ὃν οὐχ ἐώρακε πῶς δύναται ἀγαπᾶν;»⁽¹²⁾.

Ἦδη ἀπό τίς πληροφορίες μας γιά τήν πρώτη ἐκκλησιαστική κοινότητα τῶν Ἱεροσολύμων διαπιστώνομε ὅτι ἀρχήθεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ συνυπῆρχαν ἡ ἐσωτερική καλλιέργεια τῶν πιστῶν καί ἡ δρᾶσις ἐν τῷ κόσμῳ. Διαβάζομε στίς *Πράξεις τῶν Ἀποστόλων* ὅτι οἱ πρῶτοι πιστοί «ἦσαν προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων καί τῇ κοινωνίᾳ καί τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου καί ταῖς προσευχαῖς»⁽¹³⁾. Ἡ ἐκλογή τῶν ἐπτά διακόνων ἀποδεικνύει ὅτι ἡ πρώτη Ἐκκλησία παρὰ τήν βαρύτητα, τήν ὁποία ἔδιδε στήν «διακονία τοῦ λόγου» μέ τούς ἁγίους Ἀποστόλους, ἀντιμετώπιζε καί τά πρακτικά ζητήματα μέ τήν θεσμοθέτησι τῆς «διακονίας τῶν τραπεζῶν»⁽¹⁴⁾. Τό κήρυγμα καί ἡ ἐξάπλωσις τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ εἶχαν καταστή δευτέρα φύσις γιά ὅλους τούς χριστιανούς, ὅπως φανερῶνεται ἀπό τήν ἵδρυση τοπικῶν ἐκκλησιῶν ἀπό ἀπλοῦς (λαϊκοῦς) χριστιανούς. («Ἄνδρες Κύπριοι καί Κυρηναῖοι»⁽¹⁵⁾ ἱδρύουν τήν Ἐκκλησία τῆς Ἀντιοχείας, ἡ ὁποία τόσο σημαντικό ρόλο θά παίξῃ γιά τήν διάδοσι τοῦ Χριστιανισμοῦ στά πέρατα τῆς ρω-

μαϊκῆς αὐτοκρατορίας). Ἡ ἰδία ἀντίληψις ἐσυνεχίσθη καί στά χρόνια τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Πέριξ τῶν ναῶν ἱδρύνοντο εὐαγγῆ ἱδρύματα (πτωχοκομεῖα, νοσοκομεῖα, ὀρφανοτροφεῖα, ξενοδοχεῖα) πρὸς ἀνακούφισι τῶν πασχόντων καί ἐμπεριστάτων ἀνθρώπων⁽¹⁶⁾. Ἐγίνετο, δηλ. ἐν τῇ πράξει συνδυασμός τῆς λατρείας καί τῆς πνευματικῆς καλλιέργειας τῶν πιστῶν μέ τήν προσφορὰ καί τήν διακονία πρὸς τούς ἀναξιοπαθοῦντες (πνευματικότης καί δραστηριότης).

Σχεδόν ὅλοι οἱ μεγάλοι Πατέρες καί ἱεράρχες τῆς Ἐκκλησίας μας συνεδύαζαν μία αὐστηροτάτη προσωπική ἀσκητική ζωὴ καί παραλλήλως μία ἐντονωτάτη κοινωνική καί κηρυκτική – ποιμαντική δρᾶσι. Ἀναφέρομε, ἐνδεικτικῶς, στοιχεῖα ἀπό τήν ζωὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Ὁ ἅγιος Βασίλειος, ἔζησε χρόνια ὁλόκληρα στό ἀσκητήριον στόν Πόντο, κοντά στόν Ἰρι ποταμό, μαζί μέ τόν ἀδελφικό του φίλον καί συνασκητὴν τοῦ ἁγίου Γρηγόριου, προετοιμαζόμενος γιά τό ἔργον γιά τό ὅποιο τόν εἶχε προορίσει ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ. Κατά τήν διάρκειαν τῆς ἐπισκοπικῆς του δρᾶσεως στήν Καισάρεια, παραλλήλως ἔζη μοναστικό καί ἀσκητικό βίον (μέ νηστεῖες, προσευχές, χαμευνίες) καί συγχρόνως εἶχε μία ἐκπληκτικὴ δραστηριότητα μέ τήν ἵδρυση τῆς Βασιλειάδος, ὅπου ὑπῆρχαν πλῆθος ἱδρυμάτων πρὸς

(11) Ματθ. 25:40.

(12) Α' Ἰω. 4:20.

(13) Πράξ. 2:42.

(14) Πράξ. 6:2.

(15) Πράξ. 11:20.

(16) Βλ. Δημητρίου Κωνσταντέλλου, *Βυζαντινὴ φιλανθρωπία καί κοινωνικὴ πρόνοια* (Ἀθήνα: Φῶς), Δημητρίου Κωνσταντέλλου, Πενία, κοινωνία καί φιλανθρωπία (Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 1994), Timothy Miller, *Ἡ γέννησις τοῦ νοσοκομείου στήν Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία* (Ἀθήνα: Βῆτα, 1998).

ἀνακούφισι τῶν πονεμένων καὶ ἀναξιοπαθούντων ἀνθρώπων. Ὁ ἴδιος μάλιστα διακονοῦσε σὸ νοσοκομεῖο ὡς ἱατρός καὶ νοσηλευτής⁽¹⁷⁾. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὡς ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, ἐκτός ἀπὸ τὸ κηρυκτικὸ – διδακτικὸ τοῦ ἔργου, διηύθυνε ἓνα τεράστιο φιλανθρωπικὸ σύστημα διατροφῆς 7.000 ἀνθρώπων ἡμερησίως μὲ λαϊκοὺς καὶ κληρικοὺς συνεργάτες τοῦ (ὀνομαστή ἢ Διακόνισσα Ὀλυμπίας)· ἐσχέδιασε καὶ ὑλοποίησε συστηματικὴ ἱεραποστολὴ πρὸς «τὴν Γοθίαν, τὴν Σκυθίαν, τὴν Κελτικὴν, τὴν Περσίαν καὶ τὴν Φοινίκην»⁽¹⁸⁾. ἀσχολήθηκε μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ὑπ' αὐτόν ἱερατείου καὶ συγχρόνως ἡσχολεῖτο μὲ τὴν δική του καλλιέργειαν κάνοντας αὐστηροτάτη ἀσκησι: «Αὐστηρὰ δίαίτα, ἀποφυγὴ κατ' οἶκον ἐπισκέψεων, ἀπόρριψις προσκλήσεων εἰς γεύματα, μοναχοφαγία ἦσαν συνήθειαι δίδουσαι εὐκόλως ἀφορμὴν εἰς μομφὴν περὶ ἀκοινωνήσεως»⁽¹⁹⁾. «Παρ' ὅλα τὰ ποιμαντικὰ τοῦ καθήκοντα, πρώτη τοῦ ἀσχολία ἦταν ἡ προσευχὴ καὶ ἡ μελέτη τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Ἀπορροφούνταν τόσο σὲ αὐτήν, πού λησμονοῦσε νὰ λάβει τροφὴ καὶ νὰ ἀναπαυθεῖ»⁽²⁰⁾. Ἀνάλογο ζωὴ βλέπομε καὶ στὸν ἅγιον Γρηγόριο,

(17) Βλ. Παναγιώτου Χρήστου, Ἑλληνικὴ Πατρολογία, τόμ. Δ' (Θεσσαλονίκη: Κουρομάνος, 1989), σελ. 29, Κωνσταντίνου Μπόνη, ΒΕΠ 51, 66–68.

(18) Παναγιώτου Χρήστου, Ἑλληνικὴ Πατρολογία, τόμ. Δ' (Θεσσαλονίκη: Κουρομάνος, 1989), σελ. 238.

(19) Παναγιώτου Χρήστου, Ἑλληνικὴ Πατρολογία, τόμ. Δ' (Θεσσαλονίκη: Κουρομάνος, 1989), σελ. 237.

(20) Νέος Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τόμ. 10 (Ἀθήναι: Ἰνδικτος, 2004),

ὁ ὁποῖος ὡς ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ἡσχολεῖτο μὲ τὴν θεολογικὴ δημιουργία πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν αἰρέσεων καὶ παραλλήλως προσήχετο τόσο ὥστε πολλάκις οἱ ἀκροατές τῶν λόγων τοῦ νὰ τὸν βλέπουν μὲ ἀλλοιωμένα ἀπὸ ἓνα λαμπρὸ φῶς χαρακτηριστικὰ⁽²¹⁾.

Ὑπάρχουν, ἐπίσης, πολλὰ ἱστορικά παραδείγματα, ἀγίων μοναχῶν μὲ κοινωνικὴ καὶ ἱεραποστολικὴ δράσι. Στὸ Γεροντικόν, μάλιστα, διαβάζομε ὅτι ἐάν κτυπήσουν τὴν θύραν τοῦ κελιοῦ ἐνὸς ἀσκητοῦ τὴν ὥραν πού προσεύχεται, εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἀνοίξῃ καὶ νὰ δεχθῇ τὸν ξένο προσκυνητὴ, ἀφοῦ ἡ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ἐντολῆς τῆς προσευχῆς. Ἀπὸ τὰ νεώτερα χρόνια ξεχωρίζουν οἱ μορφές τοῦ ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου. Καὶ οἱ δύο εἶχαν ἐντονωτάτη κηρυκτικὴ ἢ συγγραφικὴ δραστηριότητα, συνδυασμένη μὲ ἰσόβιο ἀσκησι καὶ νῆψιν ψυχῆς.

Ἀλλὰ καὶ ἡ συμβολὴ τῶν μοναστηριῶν στὴν διατήρησιν τῆς θύραθεν γραμματείας ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀσυμβίβαστο μεταξὺ τῆς ἐσωτερικῆς καλλιεργείας καὶ ὀρθοδόξου πνευματικότητος μὲ τὴν ἐνασχόλησιν μὲ τὴν θύραθεν, δηλ. τὴν κοσμικὴ καὶ κυρίως τὴν ἀρχαιοελληνικὴ γραμματεία. Πλήθος μοναχῶν σὲ πολλὰ μοναστήρια εἶχε ὡς

σελ. 155. Πρβλ. Στυλιανοῦ Παπαδόπουλου, Ἁγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος (Ἀθήνα: Ἀποστ. Διακονία, 1999).

(21) Πρβλ. Στυλιανοῦ Παπαδόπουλου, Ὁ πηγαῖος ἀετός. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος (Ἀθήνα: Ἀποστ. Διακονία, 1998³), σελ. 216: «Τὸ πρόσωπό του εἶχε γίνῃ ἀπαύγασμα ἱεροῦ φωτός».

ἐργόχειρο καὶ διακόνημα τὴν ἀντιγραφὴ καὶ τὴν φιλοτέχνησι τῶν ἀντιγράφων ἔργων τῆς ἀρχαίας γραμματείας. Κατ' αὐτόν τὸν τρόπο διασώθησαν τὰ ἀθάνατα ἔργα τῆς κλασσικῆς Ἑλλάδος μέχρι τὴν ἐφεύρεσι τῆς τυπογραφίας.

Ἐπὶ πλέον μεγάλη ἦταν ἡ συμβολὴ τῶν μοναστηριῶν καὶ στὴν ἀναγέννησι καὶ ἀνθησι τῶν ἐκκλησιαστικῶν τεχνῶν (ὕμνογραφίας, εἰκονογραφίας, μουσικῆς, κ.λπ.). Δέν εἶπαν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ὅτι ἐμεῖς ἤρθαμε στὸ μοναστήρι γιὰ νὰ σώσωμε τίς ψυχές μας, ἀλλὰ ἡ σωτηρία αὐτὴ περνοῦσα μέσω τῆς ὁδοῦ τῆς προσφορᾶς πρὸς τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων χαρισμάτων, τὰ ὅποια τοὺς εἶχε δωρίσῃ ὁ δωρεοδότης Κύριος. Μοναχοὶ μὲ αὐστηρὸ ἀσκητικὸ βίον συνέγραψαν ὕμνους καὶ μουσικὰ μέλη καθὼς καὶ ἀπαράμιλλες θεολογικὲς πραγματείες, ὅπως ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός.

Ἡ φιλανθρωπικὴ δρᾶσις τῶν μοναστηριῶν ἀποτελεῖ μία ἄλλη μεγάλη καὶ μὲ βαθεῖς ρίζες παράδοσι τοῦ ὀρθοδόξου Μοναχισμοῦ. Μέχρι καὶ τίς ἡμέρες μας ὑπάρχουν μοναστήρια, τὰ ὅποια πλησίον αὐτῶν ἔχουν εὐαγγεῖα ἰδρύματα (ὁρφανοτροφεῖα, γηροκομεῖα)⁽²²⁾.

Ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία μαθαίνομε ὅτι κατὰ τὴν βυζαντινὴ περίοδο ὑπῆρχαν πολλὲς ἀδελφότητες λαϊκῶν χριστιανῶν εἴτε μοναστικοῦ χαρακτῆρος (μὲ ἀφιερωμένα μέλη) εἴτε καὶ ἐγγάμων χριστιανῶν. Οἱ πλέον ὀνομαστές ἦταν ἡ Ἀδελφότης τῶν Σπουδαίων καὶ ἡ

Ἀδελφότης τῶν Παραβαλανέων⁽²³⁾, ἀφιερωμένες σὲ ἔργα κοινωνικῆς διακονίας καὶ προσφορᾶς.

Βεβαίως, μέσα στὴν ἐν τῷ κόσμῳ δρᾶσι τῶν χριστιανῶν ἐλλοχεύει πάντοτε ὁ πειρασμὸς τῆς ἐκκοσμικεύσεως καὶ ἡ ἀπώλεια τοῦ πρωτίστου σκοποῦ τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ προσωπικὸς ἁγιασμὸς ἐκάστου πιστοῦ, τοῦ «ἐνός οὗ ἔστι χρεῖα»⁽²⁴⁾. Διότι, κατὰ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου μας, «τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας ἢ ζημιωθείς;»⁽²⁵⁾. Ποιὸ εἶναι τὸ ὄφελος γιὰ ἓνα πιστὸ νὰ ὀδηγήσῃ στὴν σωτηρία πλῆθος συνανθρώπων του καὶ αὐτὸς νὰ ἀποκλεισθῇ τῆς μακαρίας ζωῆς;

Στὸ ἐκκλησιολογικὸ πνεῦμα ἐντάσσεται καὶ ἡ μέριμνα καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ἐκάστου πιστοῦ γιὰ τὴν σωτηρία ὁλοκλήρου τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος διεκήρυττε: «οὐ κέρδος ἡγοῦμαι τὸ μόνος σώζεσθαι οὐδὲ χωρὶς ὑμῶν δοξάζειν θέλω τὸν Θεόν»⁽²⁶⁾. Καὶ στὴν ἀγία Γραφὴ διαβάζομε ὅτι: «εἴτε πάσχει ἐν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη»⁽²⁷⁾. Κι αὐτὸ συμβαίνει ὄχι μόνο γιὰ τίς πνευ-

(22) Βλ. Ἡ μαρτυρία τῆς ἀγάπης. Τὸ φιλανθρωπικὸ καὶ κοινωνικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Ἀθήνα: Ἀποστ. Διακονία).

(23) Βλ. Δημητρίου Τσάμη, Οἱ ὀρθόδοξες Ἀδελφότητες (3ος-20ός αἰ.), (Θεσσαλονίκη: Πουρναρᾶς, 2007), Σταύρου Μποζοβίτη, Σύλλογοι καὶ Ἀδελφότητες στὸ Σῶμα τοῦ ζῶντος Χριστοῦ (Ἀθήναι: Σωτήρ, 2006), Ἀλεξάνδρου Γουσίδη, οἱ χριστιανικὲς Ὄργανώσεις (Θεσσαλονίκη: Πουρναρᾶς, 1993²).

(24) Πρβλ. Λουκ. 10:42.

(25) Λουκ. 9:25.

(26) Συμεὼν Ν. Θεολόγου, Κατηχήσεις, ΙΘ' (Ἔργα, τόμ. Α', σελ. 269).

(27) Α' Κορ. 12:26.

ματικές καταστάσεις, αλλά και για τις υλικές και σωματικές ανάγκες των συνανθρώπων του. Τό ενδιαφέρον για την σωτηρία του συνανθρώπου προέρχεται από την αγάπη μας προς αυτόν: «ἀγάπης γάρ ἀληθοῦς καὶ βεβαίας ἐστίν, μὴ μόνον ἑαυτὸν θέλγειν σώζεσθαι, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀδελφούς»⁽²⁸⁾. Γι' αὐτό καὶ ὁ ἱερός Χρυσόστομος προτρέπει καὶ μᾶς διδάσκει συγχρόνως: «Τοιοῦτον τοίνυν ἔχοντες Δεσπότην, οὕτω φιλάνθρωπον, οὕτως ἀγαθόν, οὕτως ἡμερον, καὶ τῆς οἰκείας σωτηρίας φροντίζωμεν, καὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἡμετέρων. Τοῦτο γάρ ἡμῖν καὶ σωτηρίας ὑπόθεσις γενήσεται, ὅταν μὴ ὑπὲρ ἑαυτῶν μόνον σπουδάζωμεν, ἀλλ' ὅταν καὶ τὸν πλησίον ὠφελῶμεν, καὶ πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ὁδὸν χειραγωγῶμεν. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅσον ἐστὶν ἀγαθόν τό δυνηθῆναι μετὰ τῆς οἰκείας σωτηρίας καὶ ἕτερον κερδᾶναι, ἄκουσον ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ λέγοντος τοῦ Προφήτου: «Ὁ ἐξάγων τίμιον ἐξ ἀναξίου, ὡς στόμα μου ἔσται. Τί δέ τοῦτό ἐστιν; Ὁ ἐκ τῆς πλάνης πρὸς τὴν ἀλήθειαν, φησί, χειραγωγῶν, ἢ ἀπὸ τῆς κακίας πρὸς ἀρετὴν ὁδηγῶν τὸν πλησίον, κατὰ δύναμιν ἀνθρωπίνην ἐμέ μιμεῖται»⁽²⁹⁾.

Στὴν Δυτικὴ Χριστιανοσύνη ὁ ἀκτιβισμός (Ρωμαιοκαθολικῶν καὶ Προτεσταντῶν) ἀκολούθησε διαφορετικὸ δρόμο. Οἱ μὲν Ρωμαιοκαθολικοὶ ἔδωσαν μεγάλη προτεραιότητα στὴν ἐν τῷ κόσμῳ δρᾶσι, ἰδρύοντες ἀκόμη καὶ μοναχικά τάγματα κοινωνικῆς ἐργασίας καὶ

προσφορᾶς. Καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι μὲ τὴν ἐμμονή τους σὲ ἠθικὲς ἐπιταγὲς ἐστράφησαν στὴν ἐγκοσμιοκρατία καὶ ἐδημιούργησαν τὸ κεφαλαιοκρατικὸ σύστημα τῆς οἰκονομίας. Παρὰ τὴν ὑπαρξὶ διαφορετικῶν προϋποθέσεων (θεολογικῶν καὶ ἐκκλησιολογικῶν) στὴν Δυτικὴ Χριστιανοσύνη ὑπάρχουν πολλὰ παραδείγματα ἀνιδιοτελῶν καὶ καταπληκτικῶν ἱεραποστόλων, κοινωνικῶν ἐργατῶν καὶ ἀναμορφωτῶν⁽³⁰⁾.

3. Συνδυασμός δράσεως καὶ πνευματικότητας

Ἡ μέση καὶ βασιλικὴ ὁδὸς εἶναι ὁ συνδυασμός ἐξωτερικῆς δράσεως καὶ ἐσωτερικῆς καλλιέργειας, ἀκτιβισμοῦ καὶ πνευματικότητας. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ πρότυπο ὅλων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἐργαζομένων χριστιανῶν, διεκήρυττε: «ὑπὸ πιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μήπως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι»⁽³¹⁾. Καὶ ἄλλοι ἐρωτᾷ: «ὅ σὺν διδάσκεις ἕτερον σεαυτὸν οὐ διδάσκεις;»⁽³²⁾. Ἡ ἐντονος κοινωνικὴ ἐργασία ἀπαιτεῖ μία ἰσορροπο πνευματικὴ καλλιέργεια καὶ ἄσκησι γιὰ νὰ μὴ ἐκτραπῇ καὶ ἀπωλέσῃ τὸν στόχο της. Γιατί ὁ ἴδιος ἔγραφε σὲ ἄλλη ἐπιστολὴ του: «Δημᾶς γάρ με ἐγκατέλειπεν ἀγαπήσας τὸν νῦν αἰῶνα»⁽³³⁾. Ἡ ἱεραποστολὴ ὅταν δέν συνδυάζεται μὲ προσευχὴ καὶ πνευματικὴ (ἐσωτερικὴ) ἐργασία μπορεῖ νὰ ὁδηγήσῃ σὲ κόπωση, ἀκόμη καὶ σὲ ἀποστασία

(28) Μαρτύριον Πολυκάρπου, Ι 2 (ΒΕΠ 3, 21).

(29) Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὁμιλίαι εἰς τὴν Γένεσιν, Γ', δ' (ΒΕΠ 91, 35).

(30) Βλ. Τί προσέφερε ὁ Χριστιανισμός; Τεύχη Α'-Η' (Ἀθήνα: Τῆνος).

(31) Α' Κορ. 9:27.

(32) Ρωμ. 2:21.

(33) Β' Τιμ. 4:10.

ἀπό τόν Θεό. Καί ἓνας σύγχρονος ἅγιος διεκήρυττε: «Ἡ πολλή δουλειά δέν μοῦ ἐπιτρέπει νά μὴν προσεύχομαι»⁽³⁴⁾.

Κατά τὰ λεγόμενα τοῦ Κυρίου μας, «οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν». Καί στήν ἀντιλογία τῶν ἀνθρώπων «οὐ τῷ σὺ ὀνόματι προεφητεύσαμεν, καί τῷ σὺ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καί τῷ σὺ ὀνόματι δυνάμεις πολλές ἐποιήσαμεν;», ἡ ἀπάντησις τοῦ Κυρίου εἶναι: «οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν»⁽³⁵⁾. Δέν ἔχουν μέρος μέ τόν Χριστό ὅσοι δέν ἔζησαν κατά τό θέλημά Του. Καί ὅταν κάποτε ἐπέστρεψαν οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπό τόν Κύριο σέ περιοδεῖα μαθητές Του καί τοῦ ἐδήλωναν περιχαρεῖς: «Κύριε, καί τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου», ἡ ἀπάντησις τοῦ Κυρίου ἦταν: «ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε, ...χαίρετε δέ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς»⁽³⁶⁾. Καί τοὺς διέταξε: «δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, καί ἀναπαύεσθε ὀλίγον»⁽³⁷⁾. Γιὰ νά ἐξισορροπηθῇ ἡ ἐξωτερικὴ δρᾶσις μέ τὴν ἀνανέωσι, τὴν τροφοδοσία, τὴν ἐσωτερικὴ ἐργασία, καθ' ὅσον κατά τό λόγιο τοῦ Κυρίου μας: «ἐκ γάρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τό στόμα λαλεῖ»⁽³⁸⁾. Καί ὅταν ὁ ἄνθρωπος εἶναι

κενός περιεχομένου ἐκφράζει καί ἐξωτερικεύει κενὰ ρήματα, «γέγονε χαλκὸς ἡχῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον»⁽³⁹⁾.

Μέ αὐτό τό πνεῦμα τοῦ συνδυασμοῦ ἐσωτερικῆς καί ἐξωτερικῆς ἐργασίας πρέπει νά διαβάζωνται καί σχετικές ρήσεις τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου: «καθαρθῆναι δεῖ πρῶτον, εἶτα καθάραι, σοφισθῆναι καί οὕτω σοφίσαι, γενέσθω φῶς, καί φωτίσαι, ἐγγίσαι Θεῷ καί προσαγαγεῖν ἄλλους, ἁγιασθῆναι καί ἁγιάσαι»⁽⁴⁰⁾. Ὁ ἁγὼν τοῦ πιστοῦ εἶναι ἰσοβίως διπλός: ἀφ' ἑνὸς πνευματικὴ καλλιέργεια καί ἐργασία ἐσωτερικὴ καί ἀφ' ἑτέρου κοινωνικὴ διακονία καί διάδοσις τῆς ἀληθείας τοῦ Χριστοῦ καί στοὺς ὑπολοίπους ἀνθρώπους. Γιατί «οὐ δυνάμεθα ἡμεῖς ἃ εἶδομεν καί ἡκούσαμεν μὴ λαλεῖν»⁽⁴¹⁾.

4. Ἐπίλογος

Ἡ μεσότης εἶναι ἡ βασιλικὴ ὁδός. Καί στό δίλημμα, λοιπόν, ἀκτιβισμός ἢ πνευματικότης ἢ ἀπάντησις εἶναι ἀκτιβισμός μέ πνευματικότητα καί πνευματικότης μέ ἀκτιβισμό. Συνδυασμός καί τῶν δύο. Ἡ μέν πνευματικότης θά ἐξωτερικεύεται ὡς ἐν τῷ κόσμῳ καί τῇ κοινωνίᾳ δρᾶσις, ὡς φῶς ἐκπεμπόμενο ἀπὸ μίας ἁγίας βιωτῆς. Καί ἡ δρᾶσις θά γίνεται μέ φόβο Θεοῦ, ὡς ὑπηρέτες καί ἀπόστολοι Ἰησοῦ Χριστοῦ, μέ στόχο τὴν

(34) Ἅγιος Ἰωάννης Μαξίμοβιτς, ἐν. Νέος Συναξαριστής τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, τόμ. 10 (Ἀθῆναι: Ἰνδικτος, 2008), σελ. 237.

(35) Ματθ. 7:21-23.

(36) Λουκ. 10:17, 20.

(37) Μαρκ. 6:31.

(38) Ματθ. 12:34.

(39) Α' Κορ. 13:1.

(40) Γρηγορίου Θεολόγου, Ἀπολογητικός τῆς εἰς τόν Πόντο φυγῆς, (Β'), 71 (ΒΕΠ 58, 270).

(41) Πράξ. 4:20.

διακονία τοῦ ἄλλου ἀνθρώπου· ὄχι πρὸς τὸ θεαθῆναι ἢ πρὸς ἀναπλήρωσι ψυχικῶν κενῶν τοῦ ἑαυτοῦ μας.

Ὅπως γιὰ τὴν βίωσι τῆς κατὰ Χριστόν ζωῆς χρειάζονται καὶ τὰ Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἄσκησις τοῦ πιστοῦ, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο ἡ ἐσωτερικὴ καλλιέργεια καὶ ἀγιότης θὰ ἐξωτερικεύεται ἀβιάστως καὶ φυσικῶς τῷ τρόπῳ ὡς προσφορά στὸν συνάνθρωπο λόγου καὶ παρακλήσεως.

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος εἰδίδασκε ὅτι «πρᾶξις ἐπίβασις θεωρίας»⁽⁴²⁾, γιὰ νὰ φθάσῃ κάποιος στὴν θεωρία (θέα) τοῦ Θεοῦ ἀπαιτεῖται ἡ ἄσκησις τῶν ἀρετῶν, ἡ πρᾶξις. Καὶ οἱ ἀρετέες ἐπιτυγχάνονται θεῖα χάριτι μέ τὴν καθ' ἡμέραν ὑπακοή στό θέλημα, στίς ἐντολές, τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Ὅποῖος ἐτόνισε ὅτι «ἐλεον θέλω καὶ οὐ θυσία»⁽⁴³⁾. Πρωτεύει, ἡ εὐσπλαγχνία πρὸς τὸν ἄλλο, δηλ. ἡ διακονία τῶν πνευματικῶν (διὰ τοῦ λόγου μας) καὶ τῶν σωματικῶν (διὰ τῶν προσφορῶν μας) ἀναγκῶν τοῦ συνανθρώπου μας, ἀπό τὴν τυπικὴ συμμετοχή μας στὴν λατρεία τοῦ Θεοῦ.

I. K. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

Βιβλιογραφία

Maczewski Christoph, *Ἡ κίνηση τῆς «Ζωῆς» στὴν Ἑλλάδα: Συμβολὴ στό πρόβλημα τῆς παραδόσεως τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, Ἀθήνα: Ἀρμός, 2002.

(42) Γρηγορίου Θεολόγου, Περὶ δόγματος καὶ καταστάσεως ἐπισκόπων (Κ'), 12 (ΒΕΠ 59, 147).

(43) Ματθ. 9:13, 12:7.

Spidlik Thomas, *Ἡ πνευματικότητα τοῦ ἀνατολικοῦ χριστιανισμοῦ: Συστηματικὸ ἐγχειρίδιο*, Θεσσαλονίκη: Πουρναρᾶς, 2000.

Βασιλειάδης Πέτρου, «Εὐχαριστία ἡ κάθαρση τὸ κριτήριον τῆς Ὁρθοδοξίας», Σύναξη 49/1994.

Βλάχου Ἱεροθέου, *Μικρά εἴσοδος στὴν ὁδόδοξη πνευματικότητα*, Ἀθήνα: Ἀποστολικὴ Διακονία, 1998.

Βουλγαράκης Ἠλία, *Ἱεραποστολή: Μεθόριος χριστιανισμοῦ καὶ ἑλληνισμοῦ*, Ἀθήνα: Μαῖστρος, 2007.

Γιαννουλάτου Ἀναστάσιου, *Μοναχοὶ καὶ ἱεραποστολή: Κατὰ τοὺς 4ο καὶ 9ο αἰῶνες*, Ἀθήνα: Ἀκρίτας, 2008.

Γιούλτση Βασιλείου, *Πνευματικότητα καὶ κοινωνικὴ ζωή*, Θεσσαλονίκη: Πουρναρᾶς, 1999.

Γουσιδῆ Ἀλεξάνδρου, *Οἱ χριστιανικὲς Ὁργανώσεις*, Θεσσαλονίκη: Πουρναρᾶς, 1993².

Ἡ μαρτυρία τῆς ἀγάπης. Τὸ φιλανθρωπικὸ καὶ κοινωνικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα: Ἀποστολικὴ Διακονία.

Καρδαμάκης Μιχαήλ, *Ὁρθόδοξη πνευματικότητα: Ἡ αὐθεντικότητα τοῦ ἀνθρώπου ἡθους*, Ἀθήνα: Ἀκρίτας, 1993.

Καρύδης Σπύρου, *Ὁρθόδοξες ἀδελφότητες καὶ συναδελφικοὶ ναοὶ στὴν Κέρκυρα 15ος-19ος αἰ.*, Ἀθήνα: Σταμούλης, 2004.

Μαντζαρίδης Γεώργιου, *Ὁρθόδοξη πνευματικὴ ζωή*, Θεσσαλονίκη: Πουρναρᾶς, 1993.

Μποζοβίτης Σταύρου, *Σύλλογοι καὶ Ἀδελφότητες στό Σῶμα τοῦ ζώντος Χριστοῦ*, Ἀθήναι: Σωτήρ, 2006.

Μουσῆ Ἀγιορείτου, *Ὁρθόδοξος μοναχισμός: Συνοπτικὴ ἀναφορὰ στὴν ἱστορία, τὴν ἀξία καὶ τὴν προσφορά*, Ἀθήνα: Ἀποστολικὴ Διακονία, 1995.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Μπήκε κι ό Δεκέμβριος. Ό μήνας πού σφραγίζεται από τήν μεγάλη έορτή τών Χριστουγέννων. Οί πόλεις στολίζονται μέ φωτεινές γιρλάντες στους κεντρικούς δρόμους. Καί κάποια κεντρική πλατεία θά τήν στολίσουν μ' ένα δέντρο, άληθινό ή ψεύτικο.

Άλλά τό σημαντικό δέν είναι τό δέντρο καί τ' άλλα στολίδια. Είναι ή καθ' αυτό έορτή τών Χριστουγέννων, ή Θεία Λειτουργία, πού ψάλλεται κατά τήν Βυζαντινή παράδοσι, όπως τήν έψαλλαν οί μεγάλοι μελωδοί τής Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Καί όσοι έχουμε τό πρόνόμιο νά κρατούμε αυτή τήν παράδοσι, απολαμβάνουμε μιά μουσική καί πνευματική πανδαισία, άνώτερη άσφαλώς, ιδίως ως πρός τά νοήματα, από τό παγκοσμίως φημισμένο Όρατόριο του Χαίντελ.

Εκτός όμως από τήν Θεία Λειτουργία τών Χριστουγέννων, πού μās συνδέει μέ τά ένδοξα βυζαντινά χρόνια, υπάρχουν αυτές τίς ήμέρες καί άλλες άναμνήσεις από τά παιδικά μας χρόνια.

Τήν παραμονή, τά περισσότερα παιδιά έκαναν μπάνιο στή σκάφη πού έπλεναν τά ρούχα (τά περισσότερα σπία δέν είχαν λουτρό). Καί δίπλα στό κρεβάτι τους, σέ μιά καρέκλα, ήταν τά γιορτινά τους ρούχα πού θά τά φορούσαν τήν άλλη μέρα.

Νύχτα μās ξυπνούσε ή μητέρα μας για νά πάμε στήν Έκκλησία όλοι μαζί. Προηγούμενως, μολονότι είμαστε μικρά παιδιά, μās νήστευε τουλάχιστον μιά εβδομάδα. Ούτε λάδι! Μιά φορά —θυμάμαι— μās νήστεψε όλη τήν Σαρακοστή!

Είναι κριμα πού σήμερα, πολλοί άνθρωποι, έχουν αποξενωθεί από όλα αυτά. Άλλά υπάρχουν καί άλλοι, πού κρατούν τίς ώραιες αυτές παραδόσεις. Υπάρχουν νέοι άνθρωποι, πού πηγαίνουν μέ τά παιδιά τους στήν Έκκλησία, για νά παρακολουθήσουν όλοι μαζί τήν Χριστουγεννιάτικη Θεία Λειτουργία καί νά κοινωνήσουν. Καί γεμίζουν οί Έκκλησίες. Οί άνθρωποι πού θά βγούν σέ λίγο απ' αυτές, δέν είναι οί ίδιοι άνθρωποι πού μπήκαν. Τά μάτια γελούν. Τά πρόσωπα λάμπουν. Οί ψυχές αγάλλονται. Μέσα τους βασιλεύει ή γαλήνη, ή χαρά, ή αγάπη, ό άγιασμός, ή λύτρωση. Είναι χαρακτηριστικό ότι αυτό τό τελευταίο αποτελεί τό περιεχόμενο του κοινωνικού: «Αύτρωσιν απέστειλε Κύριος τῷ λαῷ αὐτοῦ». Είναι τό μήνυμα πού ό Άρχάγγελος έφερε, τήν άγια έκείνη νύχτα, στους ταπεινούς βοσκούς τής Βηθλεέμ κι άμέσως ύστερα, άμέτρητα Χερουβείμ τό διαλάλησαν σ' όλη τήν πλάσι. Από τότε, μυριάδες ψυχές, στό διάβα τών αιώνων, τό δέχτηκαν σάν δροσιά του ουρανού μέσα στό καμίνι τής γῆς. Είναι κάτι πού άνταποκρίνεται, σ' ένα βαθύ καί αιώνιο πανανθρώπινο πόθο. Είναι τό νόημα τών Χριστουγέννων.

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

ΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ

Ἐπέρασε ἕνας χρόνος ἀπὸ τὰ γεγονότα στὸ κέντρο τῆς Ἀθήνας, ὡς ἐπίσης καὶ σέ ἄλλες ἐπαρχιακές πόλεις, ὅταν σέ μαθητικές συγκεντρώσεις ἔλαβαν χώρα ἔκτροπα μέ τίς καταστροφές καὶ λεηλασίες δημοσίων καὶ ιδιωτικῶν περουσίων.

Πολλὰ ἐλέχθησαν τότε καὶ ἐπειδὴ πρωταγωνιστικὸ ρόλο εἶχαν οἱ μαθητές, ἔγινε εὐρύτερος λόγος καὶ περὶ τὴν Παιδεία. Καὶ γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ συγκροτοῦνται κατὰ καιροῦς ἐπιτροπές μελέτης καὶ σχεδιασμοῦ μέ ἀξιόλογα μὲν ἀλλὰ ἐν πολλοῖς ἐτερόκλητα στοιχεῖα, μέ συνέπεια νὰ παράγεται μιὰ ἀτμόσφαιρα, ἢ ὁποία θυμίζει τὸν πύργο τῆς Βαβέλ.

Ἄλλοι ἐπιδιώκουν ρυθμίσεις ὀργανωτικοῦ χαρακτῆρα, ἄλλοι κάνουν λόγο γιὰ τὴν ἀνεπάρκεια τῶν κονδυλίων τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ τὰ ὁποῖα διατίθενται γιὰ τίς δαπάνες, τῆς παιδείας, ἄλλοι πάλι γιὰ τὸν ἐκσυγχρονισμό τῆς διδασκείας ὕλης πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς παροχῆς γνώσεων στοὺς μαθητές σχετικῶν μέ τὰ σύγχρονα τεχνολογικά ἐπιτεύγματα καὶ τίς ποικίλες ἐφαρμογές των. Εὐχεται κανεὶς γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῶν στόχων αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι καλύπτουν κατὰ κύριον λόγον τὸν γνωσιολογικόν τομέα τῶν σκοπῶν τῆς Παιδείας. Καὶ αὐτὸ συμβαδίζει μέ τὸ γενικώτερο πνεῦμα τῆς ἐποχῆς.

Ὅμως ὁ ἄλλος στόχος, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀνάγεται καὶ στοὺς παλαιούς αἰῶνες τῆς κλασικῆς ἐποχῆς γιὰ τὴν καλλιέργεια τοῦ «καλοῦ κ' ἀγαθοῦ πολίτου» παραθεωρεῖται καὶ τίθεται σέ δεύτερη μοῖρα. Οἱ διδασκτεές ὥρες τῶν μαθημάτων αὐτῶν ὅπως τῶν θρησκευτικῶν συμπιέζονται, ἢ ὕλη τοῦ μαθήματος τῆς ἱστορίας, εἶναι ὑπὸ ἀναθεώρηση γιὰ διάφορες ἐξωπαιδαγωγικὲς σκοπιμότητες. Καὶ δέν εἶναι μόνον ὁ χρόνος διδασκαλίας τῶν ἀνθρωπιστικοῦ χαρακτῆρα μαθημάτων. Εἶναι ἡ φύση τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ. Δέν εἶναι ἡ ἐπάρκεια τῶν γνώσεων καὶ ἡ ικανότητα μεταδόσεως αὐτῶν ἐκ μέρους τοῦ διδάσκοντος. Εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ διάθεση, ἡ πίστη στὰ ἰδεώδη αὐτά, τὰ ὁποῖα νὰ εἶναι καὶ βίωμα τοῦ διδάσκοντος, γιὰ νὰ εἶναι σέ θέση νὰ τὰ ἐμπνεύσει καὶ στοὺς μαθητές του. Ἀλλὰ αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι καὶ τὸ ζητούμενον.

Οἱ λειτουργοὶ τῆς Παιδείας, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τὰ συνήθως ἐναλλασσόμενα στὸν θῶκο τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργείου πρόσωπα, μέχρι καὶ ἐνός σημαντικοῦ ποσοστοῦ τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ δέν ἀνταποκρίνονται στὰ ὑψηλά αὐτά ἰδανικά. Τὸ κενὸ αὐτὸ καλοῦνται νὰ καλύψουν οἱ πέραν τῆς δημοσίας Παιδείας θεσμοὶ ὅπως ἡ οἰκογένεια, καὶ ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ σύνολον τῶν ἀτόμων, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν σέ αὐτὴν καὶ ὑπηρετοῦν στὸ ἔργο τῆς Εὐαγ-

γελικῆς Διδαχῆς στήν σύγχρονη νεο-
λαία. Ἄς εὐχηθοῦμε ὅπως ὁ ἀριθμός
καί ὁ ζῆλος τῶν ἀτόμων αὐτῶν αὐξάνε-
ται, προκειμένου νά ικανοποιοῦνται ὅ-
σο τό δυνατόν περισσότερες ἀνάγκες
στόν εὐαίσθητο αὐτόν τομέα.

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Μία καινοτομία ἡ ὁποία υἱοθετήθηκε
στό νέο κυβερνητικό σχῆμα πού προέ-
κυψε ἀπό τίς ἐκλογές τοῦ παρελθόντος
Ὁκτωβρίου εἶναι ἡ συγχώνευση τῶν πο-
λιτισμικῶν δραστηριοτήτων καί τοῦ
τουρισμοῦ σέ ἓνα ἐνιαῖο ὑπουργεῖο.
Πράγμα τό ὁποῖο δίδει ἀφορμή γιά τόν
σχετικόν σχολιασμό. Προτοῦ ἐμφανισθεῖ
τό κῆμα τοῦ ὁμαδικοῦ τουρισμοῦ πρό
πολλῶν δεκαετιῶν εἶχε προηγηθεῖ ὁ ἐ-
πιστημονικός τουρισμός, τουρισμός πε-
ριωπῆς ὁ ὁποῖος δέν ἀποχρωματίζει τήν
φυσιογνωμία τοῦ τόπου, ἀλλά τήν θαυ-
μάζει καί γίνεται ὁ καλύτερος πρεσβευ-
τής της στίς ξένες χώρες. Ἦταν ἡ ἐποχή
κατά τήν ὁποία οἱ ξένοι ἐπισκέπτες ἤ-
σαν συγκριτικά μέ τήν σημερινή ἐποχή
ὀλγάριθμοι καί ἐκινούντο ἀπό τό ἐν-
διαφέρον γιά τό ἱστορικό μεγαλεῖο τοῦ
τόπου, τήν ἐπίσκεψη τῶν ἀρχαιολογι-
κῶν τόπων καί τήν μελέτη ἐκ τοῦ σύ-
νεγγυς τῆς ἱστορίας, τοῦ τόπου. Τότε
ὑπό αὐτές τίς συνθῆκες εἶχε νόημα ἡ
σύζευξη πολιτισμοῦ καί τουρισμοῦ.

Σήμερα ὁμως ὁ πληθωρικός τουρι-
σμός ὁδηγεῖ κατ' ἀνάγκη σέ μείωση τῆς
κυρίως παραγωγικῆς καί τεχνικῆς ἀνα-
πτύξεως τοῦ τόπου καθῶς ἐπίσης σέ
ἓνα πλουτισμό ἑνός μικροῦ τμήματος
τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ, ἓνα μέρος τοῦ
ὁποίου ἔχει συμβληθεῖ μέ ξένους κεφα-
λαιούχους καί ἔτσι ἓνα ποσοστό τοῦ
κέρδους διαφεύγει στό ἐξωτερικό. Τέ-

λος ὁ πληθωρικός τουρισμός μεταβάλλει
καί θά μεταβάλλει ὁλοένα τήν φυσιο-
γνωμία τοῦ τόπου, ὥστε πολλές φορές
νά γίνεται ὁ τόπος ἀγνώριστος καί νά
διερωτᾶσαι ἂν εὐρίσκεισαι στήν Ἑλλάδα
ἤ ὄχι. Τό χειρότερο ὁμως εἶναι ὅτι ὁ
πληθωρικός τουρισμός μᾶς παρακινεῖ,
ὥστε νά συντελοῦμε καί ἐμεῖς οἱ ἴδιοι
μέ τά ἴδια μας τά χέρια γιά νά διευκο-
λύνουμε νά ἀποχρωματίζουμε καί ἀκόμη
νά ἀλλοιώνουμε τά κλασσικά μας το-
πία, ὅπου εὐρίσκονται τά ἀρχαῖα ἱερά
μας καί τά ὁποῖα, οὔτε ὁ χρόνος, οὔτε
οἱ βάρβαροι —καί πόσοι βάρβαροι—
δέν κατώρθωσαν νά φθειροῦν καί νά
ἀποχρωματίσουν. Τόν ἀποχρωματισμό
αὐτόν καί τήν μεταβολή τῆς πανάρχαιας
φυσιογνωμίας τοῦ κλασσικοῦ μας το-
πίου τήν ὀνομάζουμε ἀξιοποίηση καί
ἐκσυγχρονισμό. Καί οἱ δύο αὐτοί ὅροι
ἀποτελοῦν τόν πέπλο γιά νά σκεπάσωμε
τήν φθορά πού ἐπιφέρομε μέ τόσο ἄτε-
χνη καί βάνανυση ἐπέμβαση πού ἀποτολ-
μοῦμε νά κάνωμε στά ἱερά μας τοπία
ὅπου δέν ὑπάρχει πλέον ἡ θεϊκή σιωπή
καί γαλήνη, ἀλλά ὁ συνωστισμός καί
ὁ θόρυβος. Νά γιατί εἶναι ἀμφιβόλου
ἀποτελέσματος ἡ σύζευξη τοῦ πολιτι-
σμοῦ μέ τήν ὑψηλή του ἔννοια καί τοῦ
τουρισμοῦ μέ τήν λαϊκή του μορφή.

ΕΝ ΟΨΕΙ ΤΩΝ ΕΟΡΤΩΝ

Τά τουριστικά γραφεῖα, τά κοσμικά
κέντρα διασκέδασης, ἐν ὧσι τῶν ἐορ-
τῶν τῶν Χριστουγέννων ἐτοιμάζονται
νά ὑποδεχθοῦν τήν πελατεία τους. Τα-
ξειδία σέ χώρες μακρυνές, μέ θρησκευ-
τικές παραδόσεις μακράν ἀπό τόν Χρι-
στιανισμό, ἀναγγέλλονται καί διαφημί-
ζονται. Ἕνας ἐορτασμός ξένος πρός τό
μεγάλο γεγονός, τό ὁποῖον ἐορτάζει ἡ

Ἐκκλησία καί ὁ ὅποιος ἔχει λάβει ἐμπορική ὄψη ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον. Τό δῶρον τῶν Χριστουγέννων γιά μισθωτοὺς καί συνταξιούχους γιά τήν τόνωση τῆς ἀγορᾶς, ὁ ἐορταστικός διάσκοσμος, εὐχές γιά «καλά Χριστούγεννα» χωρίς ἡ εὐχή αὐτή νά ἀποκτᾷ οὐσιαστικό περιεχόμενο, αὐτή εἶναι ἡ γενική εἰκόνα τήν ὁποία ἐμφανίζουν κάθε χρόνο τόν μῆνα Δεκέμβριο οἱ κοινωνίες στήν χώρα μας, ἀλλά καί στίς λοιπές λεγόμενες χριστιανικές κοινωνίες τῆς Εὐρώπης.

Καί αὐτή ἡ εἰκόνα δίνει ἐπιχειρήματα σέ ἐκείνους οἱ ὅποιοι κάνουν λόγο ὅτι ζοῦμε σέ μιᾶ ἐποχή ὅπου ὅλες αὐτές οἱ ἐορταστικές ἐκδηλώσεις ἔχουν φορκλορικό χαρακτήρα, ὅτι οὐσιαστικά διάγομε σέ μιᾶ μεταχριστιανική ἐποχή. Καί αὐτά ὅλα ὁδηγοῦν σέ μιᾶ ἐξω-

στρέφεια, χωρίς νά ἐγγίζουν τόν ἐσωτερικό κόσμο τοῦ ἀνθρώπου. Τά προβλήματα τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρώπου τά θεραπεύει ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία μεταγίγει τήν θεία Χάρι στούς πιστοὺς τῆς. Γι' αὐτήν τήν κατηγορία τῶν ἀνθρώπων οἱ ἐορτές τοῦ Δωδεκαημέρου ἔχουν ἓνα βαθύ νόημα, τήν συνειδητοποίηση τοῦ γεγονότος τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου, τοῦ λυτρωτικοῦ Του ἔργου, τῆς Θείας Διδασκαλίας Του.

Εὐχόμεθα στοὺς ἀναγνώστες τῶν «Ἀκτίνων» χρόνια πολλά, εὐλογημένο ἀπό τόν γεννηθέντα Ἰησοῦν Χριστόν, ἀγωνιστικά στόν στίβο γιά τήν μαρτυρία τῆς Ἀληθείας Του.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΔΕΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ (Ἀπόσπασμα)

*Χριστέ μου, δόσπου τή χαρά, τή μόνη πού μποροῦσε
νά σοῦ ζητήσῃ ἀπάνω ἐκεῖ νοσταλγική ἡ ψυχή του.
Κάνε τό θαῦμα κι ἄσε τον νά ζήσει, ὅπως ζοῦσε,
σέ μιᾶ μεριά πού τάχατες νά μοιάζει τό νησί του.*

*Νᾶναι τά βράχια στό γκρεμό βαθιά κουφαλισμένα,
νᾶχει σωριάσει ἡ θάλασσα στήν ἀμμουδιά τά φύκια,
κι ἀράδα ἀράδα στό γιало δεμένα, ἀποσταμένα,
νά σιγοτρίζουν τά φτωχά Σκιαθίτικα καῖκια.*

*Νᾶναι οἱ νησιώτισσες οἱ γρηές κι οἱ νιές οἱ πεθαμένες,
αὐτές πού τίς θλιμένες τους μᾶς ἔλεγε ἱστορίες,
νά γνέθουν τό λινάρι οἱ γρηές στή πόρτα καθισμένες
καί δίπλα στά παράθυρα ν' ἀνθίζουν οἱ γαζίες.*

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ

TOMEΑΣ ΑΝΔΡΙΚΩΝ ΦΥΛΑΚΩΝ - ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΤΟΜΕΩΣ ΤΗΣ Χ.Ε.Ε.

Ἡ Χριστιανική Ἐνωση Ἐπιστημόνων, ὅπως γνωρίζετε, ἀνάμεσα στοὺς διαφόρους τομεῖς δραστηριοτήτων της ἔχει ιδρύσει καὶ δύο τομεῖς ἐπισκέψεως φυλακισμένων, στίς ἀνδρικές καὶ γυναικεῖς φυλακές, οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται ἀρκετές δεκαετίες τώρα.

Γιὰ τὴν ἐργασία τοῦ τομέως γυναικείων φυλακῶν ἔχει, μέ πρωτοβουλία τῆς ἀπὸ ιδρύσεώς του ὑπευθύνου κ. Ἀναστασίας Παπακωνσταντίνου, ἐκδοθεῖ τόμος - ἀνθολόγιο μέ τίτλο: «Πενήντα χρόνια στὰ κελλιὰ τῶν φυλακισμένων», ὅπου ὁ καθένας μπορεῖ νά ἐνημερωθεῖ γιὰ τὴν ἐξαιρετική αὐτὴ ἐργασία καὶ τὴν ἀξία τοῦ σημαντικοῦ αὐτοῦ ἔργου.

Γιὰ τὸν τομέα ἀνδρικών φυλακῶν δέν ἔχει συγγραφεῖ κάτι ἀνάλογο, αὐτὸ ὅμως δέν σημαίνει ὅτι ἡ προσπάθεια πού γίνεται ἐκεῖ ὑπολείπεται σέ οὐσιαστική προσφορά. Εἶναι ἓνα ἔργο πολὺ σημαντικό, πού ἤδη συμπληρώνει τὴν πέμπτη δεκαετία καὶ πού μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι ἔχει ζυμωθεῖ μέ τὴν ψυχὴ ὁσων, παλαιῶν καὶ νέων μελῶν, ἐργάστηκαν καὶ ἐργάζονται ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτό, ἀκούραστα, μέ ἐνδιαφέρον καὶ ἀφοσίωση στὸ λόγο τοῦ Κυρίου μας «ἐν φυλακῇ ἤμην καὶ ἦλθατε πρὸς με». Δηλαδή στὸ λόγο πού μᾶς καλεῖ νά ἐπισκεφτοῦμε ἐκεῖ τοὺς ἀδελφούς μας πού βρίσκονται σέ δυσκολὴ κατάσταση.

Ἡ προσπάθεια ξεκίνησε ἀπὸ τίς δικαστικές φυλακές «Ἀβέρωφ» καὶ τίς φυλακές ἀνηλίκων στὴ λεωφόρο Βουλιαγμένης. Μετά, ὅμως, τὴν μεταφορὰ ὅλων τῶν φυλακῶν στὴν περιοχὴ τοῦ Κορυδαλλοῦ καὶ τὴν κατὰ τὴν αὐτὴ περίπου περίοδο ἵδρυση, ἀπὸ τὰ μέλη τῆς ομάδος φυλακῶν, τοῦ Σχολείου Ἀγωγῆς Ἀνηλίκων «Ἅγιος Αὐγουστίνος», γιὰ τὴν προστασία παιδιῶν πού βρίσκονται σέ ἠθικὸ κίνδυνο, κακοποίηση ἢ ἐκμετάλλευση, ἓνας ἄλλος τομέας πού ἀπαιτοῦσε καὶ πού ἐξακολουθεῖ νά ἀπαιτεῖ ἔμπρακτη ἔκφραση εὐαισθησίας τῆς κοινωνίας γιὰ τὰ ἀνήλικα παιδιά, ἡ προσπάθεια περιορίστηκε στίς φυλακές ἀνηλίκων, ἡ ὁποία συνεχίζεται καὶ μετὰ τὴν μεταφορὰν τῶν φυλακῶν αὐτῶν στὸν Αὐλῶνα.

Πρακτικά, σκοπὸς τῆς ἱεραποστολικῆς αὐτῆς ἐργασίας εἶναι νά ἐπισκεπτόμεθα, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου μας, ὅπως σημειώνουμε παραπάνω, τὸν συνάνθρωπό μας, τὸν ἀδελφό μας, ὁ ὁποῖος ἀνεξάρτητα ὑπαιτιότητός του ἢ μὴ, στερεῖται τῆς ἐλευθερίας του καὶ βιώνει δύσκολες καταστάσεις. Νά κάνομε ὄχι ἀπλὴ τυπικὴ ἐπίσκεψη, ἀλλὰ νά δοῦμε τὸν κρατούμενο ἀπὸ κοντά, νά τοῦ σφίξουμε τὸ χέρι, ὅπως ὁ δικός του ἄνθρωπος, ὁ ἀδελφός του, μέ πραγματικὸ ἐνδιαφέρον, νά συμμεριστοῦμε τὸν πόνο του γιὰ τὴν περιπέτειά του πού ζεῖ στίς φυλακές, νά ἀκούσουμε

τό παράπονό του για τό κακό κοινωνικό περιβάλλον πού ζοῦσε.

Δέν ἐξετάζουμε τό κατά πόσον ἀναγνωρίζει τό φταίξιμό του, ἀλλά προσπαθοῦμε νά νιώσουμε τίς ἀνησυχίες καί τήν ἀγωνία του γιά τή ζωή του, νά τοῦ δώσουμε κουράγιο, νά τονώσουμε τό ἠθικό του καί τήν ἐλπίδα του, νά ἀμβλύνουμε τήν ἀπελπισία του. Τόν παροτρύνουμε νά σκεφθεῖ ὅτι δέν ἔχουν χαθεῖ τά πάντα. Ἡ περιπέτεια πού βιώνει σήμερα στίς φυλακές, ἀργά ἢ γρήγορα θά τελειώσει. Ὑπάρχει ἀρκετό περιθώριο ζωῆς καί ἀξίζει νά ἀγωνιστεῖ.

Κατά τίς συζητήσεις μας, βεβαίως, προσέχουμε νά μὴν δίδουμε τήν ἐντύπωση ἀνακριτῆ ἢ ἐκπροσώπου κάποιας Δημόσιας Ὑπηρεσίας. Διευκρινίζουμε ὅτι ἡ ἐπίσκεψή μας στίς φυλακές γίνεται μέ δική μας πρωτοβουλία καί ἀπό ἀγάπη πρὸς τόν συνάνθρωπό μας, πού βρίσκεται σέ δύσκολη κατάσταση.

Δέν ἀποφεύγουμε, νά μιλάμε κατά περίπτωσιν, φυσικά, μέ λίγα καί ἀπλά λόγια γιά τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, γιά τήν δύναμη τῆς πίστεως καί τῆς προσευχῆς, τήν σημασία τῆς συμμετοχῆς στήν θεία Λειτουργία καί τήν Θεία Εὐχαριστία, μέ τήν ἐλπίδα ὅτι ὁ Θεός μπορεῖ ν' ἀνοίξει κάποια μικρὴ χαράμδα στήν ταραγμένη του ψυχὴ καί νά μπεῖ λίγο φῶς Χριστοῦ μέσα της.

Ἐπίσης δέν παραλείπουμε, σέ κάθε μας συνάντησιν νά τονίζουμε τό πόσο ἀπαραίτητο εἶναι νά προσέχουν τή συμπεριφορὰ τους καί μέσα στή φυλακὴ ἀλλὰ καί ἔξω στήν κοινωνία, ὅταν θά ἀποφυλακιστοῦν.

Τά πρῶτα χρόνια στίς φυλακές «Ἀβέρωφ», ἐκτός ἀπὸ τήν προσωπικὴ ἐπα-

φή καί τίς ἐβδομαδιαῖες ὁμιλίες, εἶχαμε δημιουργήσει καί κύκλο μελέτης Ἀγίας Γραφῆς. Τό πείραμα αὐτό τό ἐπαναλάβαμε, πρὸ διετίας περίπου καί στίς φυλακές Αὐλῶνος, χωρὶς ὅμως ἐπιτυχία. Ἐλπίζουμε νά τό ξανατολήσουμε.

Οἱ κρατούμενοι, ἐκτός ἀπὸ τίς πνευματικές, θά λέγαμε ἀνάγκες, ἔχουν καί πολλές ὑλικές. Δηλαδή, ἀνάγκες ἀπὸ ροῦχα, παπούτσια, τηλεκάρτες, κάποια νομικὴ συμπαράσταση, κ.λπ., γιατί ἐκτός ἀπὸ τοὺς ἁλλοδαπούς, ὑπάρχουν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς λοιποὺς κρατουμένους, πού δέν ἔχουν ἐπίσκεψιν.

Γνωρίζουμε, ὅτι ἡ ικανοποίηση ὅλων αὐτῶν τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν ξεπερνᾷ τίς δυνατότητές μας. Ὅμως δέν εἶναι δυνατόν καί νά ἀγνοήσουμε τήν κατάσταση αὐτή. Ἐτοι σέ κάθε ἐπίσκεψή μας ικανοποιοῦμε καί πολλές ἀπὸ τίς ἀνάγκες αὐτές.

Οἱ ἐπισκέψεις μας γίνονται κάθε Σάββατο πρῶι ἀπὸ δύο καί ἐνίοτε τρεῖς συνεργάτες. Ὁ χρόνος πού ἔχουμε στή διάθεσή μας εἶναι μιὰμιση ὥρα περίπου καί σ' αὐτό τό χρόνο βλέπουμε κατὰ μέσο ὄρο δέκα ἄτομα. Οἱ συναντήσεις μας γίνονται σέ ἰδιαιτέρο χῶρο καί προσωπικά μέ τόν καθέναν, οἱ δέ συζητήσεις μας εἶναι ἐλεύθερες, χωρὶς τήν παρουσία, δηλαδή δεσμοφυλάκος.

Ἐκτός τῶν παραπάνω λαμβάνουν χώρα καί ὠρισμένες ὁμαδικές ἐκδηλώσεις στίς ὁποῖες λαμβάνουμε μέρος. Ἐνδεικτικὰ σημειώνουμε τήν ἐπ' εὐκαιρία τῆς Πρωτοχρονιάς συγκέντρωσιν ὅλων τῶν φυλακισμένων, στήν ὁποία συμμετέχουμε μέ μιὰ ἐπίκαιρη ὁμιλία, μέ ἓνα μικρὸ πρόγραμμα διασκέδασης (τραγουδία, σκέτς κ.λπ.), ἀπὸ ὁμάδα φοιτητῶν

κυρίως και μέ ένα μικρό δῶρο για όλους τούς κρατουμένους.

Ἐπίσης συμμετέχουμε σέ ἀκολουθίες τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, σέ βαπτίσεις, ὡς ἀνάδοχοι. Παλαιότερα προσφέραμε τά ἀρνιά για τό γεῦμα τοῦ Πάσχα, σήμερα, κυρίως λόγω τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν κρατουμένων, προσφέρουμε ἕνα ἀναψυκτικό μόνο.

Ἔτσι, μέ ὅλα ὅσα ἀναφέρουμε ἡ Χ.Ε.Ε. δίδει κάποιο παρόν στή ζωή τῶν φυλακισμένων.

Ἰδιαίτερη προσπάθεια ἔχει καταβληθεῖ για τή δημιουργία καλῶν σχέσεων μέ τό προσωπικό τῶν φυλακῶν. Διατηροῦμε συχνή ἐπαφή μέ τόν ἐκάστοτε Διευθυντή, τόν Ἀρχιφύλακα κ.λπ. Τηροῦμε μέ μεγάλη προσοχή τούς κανόνες τῶν φυλακῶν. Δέν δίδουμε τίποτα στούς κρατουμένους ἂν δέν λάβουν γνώση οἱ ἀρμόδιοι. Θυμόμαστε τό προσωπικό στίς γιορτές μέ εὐχές και κάποιο μικρό δῶρο. Πρὸ τῆς μεταφορᾶς τῶν φυλακῶν στόν Αὐλῶνα, διοργανώναμε συνεστίαση, κατά τήν περίοδο τῶν Ἀπόκρεω, σ' ὅλο τό προσωπικό τῶν φυλακῶν. Σήμερα καλοῦμε μόνο τόν Διευθυντή, τόν Ἀρχιφύλακα και τούς Κοινωνικούς Λειτουργούς. Οἱ λοιποὶ

δέν μποροῦν νά συμμετέχουν, λόγω ἀποστάσεως.

Μέ τόν τρόπο αὐτό ἔχουμε ἀποκτήσει τήν ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη τῶν ἀρμοδίων, μέ ἀποτέλεσμα οἱ πόρτες τῶν φυλακῶν νά ἀνοίγουν χωρίς ἐπιφυλάξεις για τούς συνεργάτες τῆς ομάδας μας.

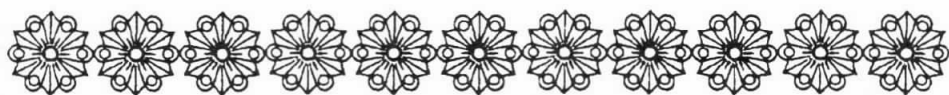
Προσπαθήσαμε νά δώσουμε ἕνα σύντομο ἱστορικό και ἕνα ἀπλό περιγράμμα τοῦ τρόπου ἐργασίας και τοῦ σκοποῦ πού ἐπιδιώκουμε μέ τίς ἐπισκέψεις μας στίς φυλακές. Εἶναι μιά προσπάθεια μέ τίς ἀπαιτήσεις τῆς και τίς δυσκολίες τῆς παρὰ ταῦτα δέν θά πρέπει νά σταματήσει.

Τά τελευταῖα χρόνια, μιά πρόσθετη δυσκολία για τήν προσπάθειά μας ἀποτελεῖ τό γεγονός, ὅτι τό μεγαλύτερο ποσοστό τῶν κρατουμένων εἶναι ἄλλοδαποὶ και ἀλλόθρησκοι, οἱ ὅποιοι δέν γνωρίζουν ἑλληνικά. Δέν κάνουμε διάκριση, τούς βλέπουμε κι αὐτούς και ἂν βρεθεῖ διερμηνέας συζητᾶμε μαζί τους και ὅποσδήποτε καλύπτουμε και κάποιες ἀπό τίς ὑλικές τους ἀνάγκες, γιατί τούς θεωροῦμε και αὐτούς ἀδελφοῦς μας.

**ΤΟΜΕΑΣ ΦΥΛΑΚΩΝ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ**

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τήν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτητής: «Χριστιανική Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδός Καρύτη 14, 105 61 Ἀθήναι, Τηλ. 210.32.35.023. Ἐκδότης και Διευθυντής Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ἰατρίδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθήναι. Ὑπεύθυνη Τυπογραφείου: Μαρία Κ. Τσινταράκη, Γαμβέττα 12, 106 77 Ἀθήναι, Τηλ. 210.38.05.816. Τιμή τεύχους ΕΥΡΩ 1,50. Ἐτησία συνδρομή, Ἐσωτερικοῦ ΕΥΡΩ 15, Ἐξωτερικοῦ ΕΥΡΩ 30. Ἡ Ἐπιτροπή ἐπιφυλάσσει εἰς αὐτήν τό δικαίωμα νά μή δημοσιεύῃ ἢ νά συντέμνῃ κατά τήν κρίσιν τῆς οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιευόμενα ἢ μή, δέν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελίαί ἐντύπων ἐν γένει και βιβλιοκρισίαι δέν δημοσιεύονται. www.xee.gr. ΚΩΔΙΚΟΣ 1692.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθήναι, Δεκέμβριος 2009

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΥΤΟ

Ο μαγικός κόσμος του παιχνιδιού δεν θα μπορούσε να λείπει από τό συναρπαστικό σύμπαν του διαδικτύου. Έκατομμύρια μικρών και μεγάλων χρηστών από όλο τον πλανήτη μας συμμετέχουν καθημερινά σε ηλεκτρονικά παιχνίδια με νικητές και ήττημένους.

Τά ηλεκτρονικά παιχνίδια γίνονται ακόμη πιο γοητευτικά, όταν σ' αυτά μπορούν να συμμετάσχουν περισσότεροι του ενός παίκτες (Multiplayer Games). Νέοι από κάθε γωνιά της γης, συχνά άγνωστοι μεταξύ τους, παίζουν είτε ως άτομα, είτε ως ομάδες, δημοφιλή παιχνίδια, όπως τά παιχνίδια ένσάρκωσης ρόλων, περιπέτειας, δράσης, στρατηγικής, έξομοίωσης, λογικής και άθλημάτων.

Από όλα τά είδη τών διαδικτυακών παιχνιδιών τά παιχνίδια ένσάρκωσης ρόλων (Massively, Multiplayer Online Role Playing Games - MMORPG), μέ πιο διάσημα τά World of Warcraft, Starcraft, Resident Evil και Everquest, φαίνεται νά έντυπωσιάζουν περισσότερο τούς παίκτες, αλλά και νά συμβάλλουν ιδιαίτερα στόν διαδικτυακό έθισμό τών χρηστών, ιδίως τής έφηβικής και τής νεανικής ηλικίας. Σ' αυτά κάθε παίκτης επιλέγει νά ένσαρκώσει ένα χαρακτήρα πού τού ταιριάζει, στά πλαίσια μιās υπόθεσης πού ξεδιπλώνεται σε ένα πλούσιο τρισδιάστατο όπτικοακουστικό περιβάλλον πολλαπλών παικτών.

Συχνά αυτοί οί χαρακτήρες έχουν ύπερφυσικές, ή και μαγικές, ικανότητες, μέ αποτέλεσμα τό συνεχές πολύωρο παιχνίδι ένδέχεται νά ταυτίσει τό παιδί - παίκτη μέ τό ρόλο, πού ύποδύεται. Ιδιαίτερα επίφοβα σε μιá τέτοια, συχνά άνεξέλεγκτη, ταύτιση είναι τά παιδιά μέ χαμηλή αυτοεκτίμηση και κοινωνική περιθωριοποίηση. Αύτά μπορούν εύκολα νά αισθανθούν ότι αποκτούν ξαφνικά δύναμη και έλκυστικά χαρακτηριστικά σε μιá παγκόσμια κοινωνία όμοιων παικτών και σε ένα ψηφιακό κόσμο μέ συνεχώς έναλασσόμενες προκλήσεις, πού ανανεώνουν τό ένδιαφέρον τους και τά έγκλωβίζουν.

Τά τελευταία χρόνια πληθαίνουν στό αστυνομικό δελτίο τά περιστατικά έφηβικής και νεανικής βίας, πού δείχνουν νά σχετίζονται μέ τήν παρατεταμένη ένασχόληση τών δραστών μέ διαδικτυακά παιχνίδια ένσάρκωσης ρόλων, περιπέτειας, δράσης και στρατηγικής, στά όποια κυριαρχεί ή έντονη βία. Έπιστημονικά δεν έχει αποδειχτεί μέχρι σήμερα μιá τέτοια σχέση, άν και διαπιστώνεται μιá όρμονική διαταραχή μετά από κάθε πολύωρο παιχνίδι, πού δημιουργεί στό παιδιά ένταση και έννευρισμό.

Γιά νά μπορούν νά αξιολογήσουν οί γονείς ένα ηλεκτρονικό παιχνίδι (πού συνδέεται ή όχι μέ τό διαδίκτυο) προτού τεθεί στή διάθεση τών παιδιών τους, μπορούν νά αξιοποιήσουν τίς πληροφορίες, πού παρέχει τό σύστημα αξιολόγησης PEGI (Pan European Game Information - www.pegi.info), τό όποιο απεικονίζεται στή συσκευασία τού παιχνι-

διοῦ, κατατάσσει κάθε παιχνίδι σέ ἡλικάδες ὁμάδες καί χαρακτηρίζει τό περιεχόμενο του.

Ἄν οἱ γονεῖς πρέπει νά εἶναι ἰδιαίτερα προσεκτικοί στά παιχνίδια, πού παίζουν τά παιδιά τους χωρίς νά ἀπαιτεῖται σύνδεση στό διαδίκτυο, ὀφείλουν νά ἐπαγρυπνοῦν ἀκόμη περισσότερο, ἂν τά παιδιά τους παίζουν διαδίκτυακά παιχνίδια. Ἄς σκεφτοῦν πολύ ἀπλά: «Θά ἄφηνα τό παιδί μου νά παίξει σέ μιά παιδική χαρά, χωρίς νά βλέπω μέ ποιόν παίζει, συζητᾷ καί ἀναπτύσσει σχέσεις;». Τό διαδίκτυο εἶναι γιά τά παιδιά μιά παγκόσμια ἠλεκτρονική παιδική χαρά, στήν ὁποία μποροῦν νά παίξουν (στό περιβάλλον κάθε παιχνιδιοῦ), νά γνωρίσουν νέα πρόσωπα καί νά κουβεντιάσουν μαζί τους (στά δωμάτια συζήτησης) καί νά καλλιεργήσουν μέ αὐτά στενές σχέσεις.

Κι ὅλα αὐτά χωρίς νά γνωρίζουν μέ ποιόν ἄγνωστο ἐπικοινωνοῦν καί ποιᾷ ποιότητας εἶναι ὁ συνομιλητής τους! Γι' αὐτό οἱ γονεῖς ὀφείλουν νά γνωρίζουν καλά τά διαδίκτυακά παιχνίδια, στά ὁποῖα ἐντρυφοῦν τά παιδιά τους, νά ἔχουν ἀντικειμενική πληροφόρηση γιά τά χαρακτηριστικά τους, νά ἀξιολογοῦν τοὺς πιθανοὺς κινδύνους πού ἐγκυμονοῦν, καί νά παρεμβαίνουν ἀποτρεπτικά, ἀντιπροτείνοντας στά παιδιά τους κάτι ἐξίσου δελεαστικό, ὥστε νά ἐξαλειφεται, ὅσο εἶναι δυνατόν, τό ψυχολογικό κενό πού δημιουργεῖ ἡ ἀπαγόρευση μιᾶς ἀγαπημένης συνήθειας.

Ἡ ὑπερβολική ἐνασχόληση τῶν παιδιῶν μέ τά διαδίκτυακά παιχνίδια κατατρώγει τόν καθημερινό χρόνο τους, μέ ἀποτέλεσμα νά παραμελοῦν τά μαθήματά τους, τήν προσωπική ὑγιεινή τους, τήν καλή ποιότητα καί συχνότητα τῆς διατροφῆς τους, ἐνῶ ἀνάλογα μειώνεται δραστικά ὁ ἀπαραίτητος ὕπνος. Ἡ ἐπα-

κόλουθη εὐερεθιστότητα τοῦ χαρακτήρα τους τά ὀδηγεῖ σέ συχνές συγκρούσεις μέ τοὺς γονεῖς τους καί τά ἀπομακρύνει ἀπό τοὺς φίλους τους, μέ ἀποτέλεσμα τήν ἀποκοινωνικοποίησή τους.

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ὁ Ἄϊνστάιν ἔγραφε ὅτι ἡ ἐποχή μας χαρακτηρίζεται ἀπό μεγάλες τεχνολογικές δυνατότητες καί ἀσαφεῖς ἢ συγχυμένους στόχους. Αὐτό θυμηθήκαμε, διαβάζοντας στήν Καθημερινή (1.11.2009) δύο ἄρθρα σέ γειτνιάζουσες θέσεις γιά τήν ὑπερπαραγωγή βιβλίων καί τήν «ἐπίγνευσι» ἀπό τήν μελέτη τους. Τό πρῶτο ἄρθρο ἀνέφερε ὅτι: «Σύμφωνα μέ τήν Οὐνέσκο, γύρω στά 200.000 βιβλία ἐκδίδονται κάθε χρόνο στή Βρετανία, τά περισσότερα κατά κεφαλήν ἀπό κάθε ἄλλη χώρα. Ἀλλά τό θλιβερό γεγονός εἶναι ὅτι ὑπάρχουν πάρα πολλοὺς συγγραφεῖς καί πολύ λίγοι ἀναγνώστες. Τά περισσότερα ἀπό αὐτά τά βιβλία δέν πρόκειται νά διαβαστοῦν ἀπό κανέναν πρὶν πολτοποιηθοῦν ἢ χαθοῦν μέσα σέ ἀποθήκες βιβλιοθηκῶν, γιά νά μὴν ἀνασυρθοῦν ποτέ πιά. Διανύουμε μιά ἰδιαίτερα δύσκολη ἐποχή γιά τοὺς ἀδιάβαστους συγγραφεῖς, καθὼς περισσότερα ἀπό ποτέ ἄλλοτε βιβλία κυκλοφοροῦν ἐν ὄψει τῶν Χριστουγέννων: 800 ἐμφανίστηκαν σέ μιά καί μόνη μέρα, τήν 1η Ὀκτωβρίου ἢ «Σοῦπερ Πέμπτη» ὅπως τήν ἀποκάλεσαν. Τά καινούργια ἀδιάβαστα βιβλία μας ἔχουν θαφτεῖ κάτω ἀπό σωρούς μυθιστορημάτων τοῦ Ντάν Μπράουν πού πουλιοῦνται τώρα μέ ἔκπτωση. Ἡ κατάσταση εἶναι τόσο ἀσχημη πού ἀκόμα καί βιβλία πού ἔχουν γράψει διαση-

διοῦ, κατατάσσει κάθε παιχνίδι σέ ἡλικοακές ομάδες καί χαρακτηρίζει τό περιεχόμενο του.

Ἄν οἱ γονεῖς πρέπει νά εἶναι ἰδιαίτερα προσεκτικοί στά παιχνίδια, πού παίζουν τά παιδιά τους χωρίς νά ἀπαιτεῖται σύνδεση στό διαδίκτυο, ὀφείλουν νά ἐπαγρυπνοῦν ἀκόμη περισσότερο, ἂν τά παιδιά τους παίζουν διαδίκτυακά παιχνίδια. Ἄς σκεφτοῦν πολύ ἀπλά: «Θά ἄφηνα τό παιδί μου νά παίξει σέ μιά παιδική χαρά, χωρίς νά βλέπω μέ ποιόν παίζει, συζητᾷ καί ἀναπτύσσει σχέσεις;». Τό διαδίκτυο εἶναι γιά τά παιδιά μιά παγκόσμια ἠλεκτρονική παιδική χαρά, στήν ὁποία μποροῦν νά παίζουν (στό περιβάλλον κάθε παιχνιδιοῦ), νά γνωρίζουν νέα πρόσωπα καί νά κουβεντιάσουν μαζί τους (στά δωμάτια συζήτησης) καί νά καλλιεργήσουν μέ αὐτά στενές σχέσεις.

Κι ὅλα αὐτά χωρίς νά γνωρίζουν μέ ποιόν ἄγνωστο ἐπικοινωνοῦν καί ποιᾷ ποιότητας εἶναι ὁ συνομιλητής τους! Γι' αὐτό οἱ γονεῖς ὀφείλουν νά γνωρίζουν καλά τά διαδίκτυακά παιχνίδια, στά ὁποῖα ἐντρυφοῦν τά παιδιά τους, νά ἔχουν ἀντικειμενική πληροφόρηση γιά τά χαρακτηριστικά τους, νά ἀξιολογοῦν τοὺς πιθανοὺς κινδύνους πού ἐγκυμονοῦν, καί νά παρεμβαίνουν ἀποτρεπτικά, ἀντιπροτείνοντας στά παιδιά τους κάτι ἐξίσου δελεαστικό, ὥστε νά ἐξαλείφεται, ὅσο εἶναι δυνατόν, τό ψυχολογικό κενό πού δημιουργεῖ ἡ ἀπαγόρευση μιᾶς ἀγαπημένης συνήθειας.

Ἡ ὑπερβολική ἐνασχόληση τῶν παιδιῶν μέ τά διαδίκτυακά παιχνίδια κατατρώγει τόν καθημερινό χρόνο τους, μέ ἀποτέλεσμα νά παραμελοῦν τά μαθήματά τους, τήν προσωπική ὑγιεινή τους, τήν καλή ποιότητα καί συχνότητα τῆς διατροφῆς τους, ἐνῶ ἀνάλογα μειώνεται δραστικά ὁ ἀπαραίτητος ὕπνος. Ἡ ἐπα-

κόλουθη εὐερεθιστότητα τοῦ χαρακτήρα τους τά ὀδηγεῖ σέ συχνές συγκρούσεις μέ τοὺς γονεῖς τους καί τά ἀπομακρύνει ἀπό τοὺς φίλους τους, μέ ἀποτέλεσμα τήν ἀποκοινωνικοποίησή τους.

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ὁ Ἀἰνστάιν ἔγραφε ὅτι ἡ ἐποχή μας χαρακτηρίζεται ἀπό μεγάλες τεχνολογικές δυνατότητες καί ἀσφαεῖς ἢ συγκεχυμένους στόχους. Αὐτό θυμηθήκαμε, διαβάζοντας στήν Καθημερινή (1.11.2009) δύο ἄρθρα σέ γειτνιαζουσες θέσεις γιά τήν ὑπερπαραγωγή βιβλίων καί τήν «ἐπίγνευσι» ἀπό τήν μελέτη τους. Τό πρῶτο ἄρθρο ἀνέφερε ὅτι: «Σύμφωνα μέ τήν Οὐνέσκο, γύρω στά 200.000 βιβλία ἐκδίδονται κάθε χρόνο στή Βρετανία, τά περισσότερα κατά κεφαλήν ἀπό κάθε ἄλλη χώρα. Ἀλλά τό θλιβερό γεγονός εἶναι ὅτι ὑπάρχουν πάρα πολλοὺς συγγραφεῖς καί πολύ λίγοι ἀναγνώστες. Τά περισσότερα ἀπό αὐτά τά βιβλία δέν πρόκειται νά διαβαστοῦν ἀπό κανέναν πρὶν πολτοποιηθοῦν ἢ χαθοῦν μέσα σέ ἀποθήκες βιβλιοθηκῶν, γιά νά μὴν ἀνασυρθοῦν ποτέ πιά. Διανύουμε μιά ἰδιαίτερα δύσκολη ἐποχή γιά τοὺς ἀδιάβαστους συγγραφεῖς, καθὼς περισσότερα ἀπό ποτέ ἄλλοτε βιβλία κυκλοφοροῦν ἐν ὄψει τῶν Χριστουγέννων: 800 ἐμφανίστηκαν σέ μιά καί μόνη μέρα, τήν 1η Ὀκτωβρίου ἢ «Σοῦπερ Πέμπτη» ὅπως τήν ἀποκάλεσαν. Τά καινούργια ἀδιάβαστα βιβλία μας ἔχουν θαφτεῖ κάτω ἀπό σωρούς μυθιστορημάτων τοῦ Ντάν Μπράουν πού πουλιοῦνται τώρα μέ ἔκπτωση. Ἡ κατάσταση εἶναι τόσο ἄσχημη πού ἀκόμα καί βιβλία πού ἔχουν γράψει διαση-

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΒΔΟΜΗΚΟΣΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΟΜΟΥ 2009

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Γ.Β.Μ.: «Ἀνθρώποι τῶν ἡμερῶν τοῦ Νῶε», σελ. 1. — Ἐπιστροφή στίς πηγές, σελ. 33. — Ἐταξαν νά φυλάνε θερμοπύλες, σελ. 65. — «Ἰσχυροί... καί Νενικήκατε», σελ. 105. — Ὁ Ἰδεώδης ἄνθρωπος, σελ. 193. — Οἱ κορυφές τραβοῦν τοὺς κεραυνούς, σελ. 225. — Τοῦ Καίσαρος καί τοῦ Θεοῦ, σελ. 257. — Τί θά πεῖ πρόδοδος, σελ. 289. — Συνταρακτικές ὁμολογίες σελ. 321.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Μιχ. Μηλίγκου: Ἡ Ὑγεία ὡς ἀξία καί δικαίωμα στή ζωή, σελ. 11. **Χρ. Γιαμβριᾶ:** Ἡ Μοριακή βιολογία ἀποκαλύπτει μυστικά τοῦ ἀνθρώπου, σελ. 39. — Μία νοσηρή κατάσταση στήν Ἀνώτατη Ἐκπαίδευση, σελ. 263. **Ι. Χαραλαμπάκη:** Ἡ ἐξομολόγηση ὡς παιδαγωγικό μέσο ψυχικῆς ἀποφόρτισης καί πνευματικῆς ἀνασυγκρότησης, σελ. 85. **Δ. Παπαθανασόπουλου:** Οἱ ὅροι τοῦ ἠθικοῦ καί τῆς παιδείας, σελ. 89. — Οἱ ὅροι τοῦ πνεύματος καί τῆς παιδείας, σελ. 243. **Πέτρου Ι. Μάινα:** Ὁ Ἀστικός βίος ὡς νομική κατάσταση, σελ. 91. **Θ. Β. Κετσά:** Ἡ ἐξέλιξη τῶν ζωντανῶν ὀργανισμῶν καί ἡ πίστη, σελ. 123. **Γ. Μαραγκοῦ:** Ἡ ἀξιολόγηση καταλληλότητος τῶν ἱατρονοσηλευτικῶν φορέων, σελ. 140. **Δ. Παπαευαγγέλου:** Προβλήματα στή σύγχρονη Μαιευτική, σελ. 148. **Π. Σπυρόπουλου:** Ἡ Νομική θεμελίωση τῆς ἐπαγγελματικῆς εὐθύνης τοῦ Ἱατροῦ, σελ. 155. **Ἐλένη Πολίτου:** Ἡ Ἀσκηση τῆς ἱατρικῆς στήν Ἑλλάδα σήμερα, σελ. 166. **Ι. Τατούλη:** «Διά βίου Παιδεία», τό στοίχημα τῆς ἐκπαίδευσή μας, σελ. 171. **Ἀθ. Ἀβραμίδη:** Ἡ ἀσκηση τῆς ἱατρικῆς τοῦ προσώπου, σελ. 179. **Γ. Δαῖκου:** Ἡ ἀσκηση τῆς Ἱατρικῆς στήν Ἑλλάδα σήμερα, σελ. 191. **Χ. Διακόπουλου:** Ἡ διεθνῆς οἰκονομική κρίση, σελ. 198. **Ε. Ν. Μόσχου:** Ἀπό τά εὐρωπαϊκά χριστιανικά γράμματα, σελ. 231. **Γ. Τσέντου:** Ἀπό τόν Παγανισμό στόν Χριστιανισμό Α', σελ. 266. — Ἡ τύχη τῶν ἀρχαίων μνημείων Β', σελ. 297.

Κ. Ἀγγελόπουλου: Ἀκτιβισμός καί Πνευματικότητα, σελ. 333.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Βασίλ. Σταθάκη: Ἡ ἐπιστολογραφία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, σελ. 4. — Ὁ Μέγας Φώτιος (820-898), σελ. 35. — Ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός 1778-1826, σελ. 67. — Ἀπό τήν φάτνη ὡς τόν Σταυρόν, σελ. 107. — Οἱ ἀγῶνες καί ἡ βιοτή τοῦ Παύλου, σελ. 196. — Τό κυπριακό ζήτημα στίς ἡμέρες μας, σελ. 228. — Οἱ σκλαβωμένοι νικητές, 28 Ὀκτωβρίου 1942, σελ. 260. — Ἡ Ἀφετηρία καί οἱ ἀξίες τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως, σελ. 291. — Ἡ Σφαγή τῶν Καλαβρύτων, σελ. 323. **Ἀθ. Μαυρικᾶκη:** Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι καί οἱ διανοοῦμενοι τῆς ἐποχῆς τους, σελ. 7. **Ν. Ἀρβανίτη:** Εἰκονοστάσι ἡρώων χωρὶς καντήλι, σελ. 75. — Τό μεγάλο Ἔπος, ἡ ψυχὴ καί ἡ σκέπη, σελ. 275. **Ε. Ν. Μόσχου:** Τό πνεῦμα τοῦ Μεγάλου Ἐσσηκωμοῦ, σελ. 81. — Κων/νος Παπαρηγόπουλος. Ἡ ἱστορία καί ἡ νεοελληνικὴ Λογοτεχνία, σελ. 304. **Α. Νικολαΐδη:** Δυὸ σταυροαναστάσιμες πραγματικότητες, σελ. 110. **Ἀθ. Τσάκωνα:** Ἀπὸ τήν Ταρσό τῆς Κιλικίας εἰς τὸ κλεινόν τῆς Παλλάδος Ἄστου, σελ. 203. **Ι. Χαραλαμπάκη:** Τό σχολεῖο ὡς ἱδρυμα ἠθικοθησκευτικῆς ἀγωγῆς καί μόρφωσης, σελ. 211.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ: Ν. Ἀρβανίτη: Στίς δύο ῥάγες τοῦ λόγου, σελ. 43. — Σταυροαναστάσιμη Παναγία, σελ. 117. — Τό τραγούδι τοῦ παιδιοῦ, σελ. 238. — Ἡ Χριστουγεννιάτικη Λογοτεχνία καί ὁ Παπαδιαμάντης, σελ. 326.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: Πανορμίτη: Καινούργιος χρόνος, σελ. 21. — Οἱ γνωστοὶ ἄγνωστοι, σελ. 53. — Ὁ Ὅρκος, σελ. 95. — Λαὸς μου, τί ἐποίησας; σελ. 129. — Ἀγαθὸν ἐν ἀνεπάρκειᾳ, σελ. 216. — Διάφορα, σελ. 245. — Ἐπέτειοι, σελ. 281. — Οἱ συμπληγάδες πέτρες, σελ. 308. — Χριστοῦ γεννα, σελ. 341. **Χ. Γιαμβριᾶ:** Πυρκαγιές - Περιβάλλον - Ἀνθρώπος, σελ.

294. — 'Η φτώχεια θέλει ἄνθρωπο, σελ. 312.

ΣΧΟΛΙΑ: Β. Σταθάκη: Πολιτική ἐκμετάλλευση καὶ ὑποκρισία, σελ. 22. — 'Η οἰκονομική κρίση, σελ. 22. — 'Ιατρική ἡμερίδα τῆς Χ.Ε.Ε., σελ. 23. — 'Άλλες ἐποχές ἄλλες γενεές, σελ. 55. — 'Ατολμία καὶ ὑποκρισία γιὰ τὰ Πανεπιστήμια, σελ. 56. — 'Η θεωρία τῆς ἐξελέξεως τῶν εἰδῶν στοὺς καιροὺς μας, σελ. 97. — Τό νόημα τοῦ 1821, σελ. 98. — Σκέψεις γύρω ἀπὸ τὴ λεγόμενη κρίση, σελ. 99. — Μιά 'Ελληνίδα Δασκάλα, σελ. 130. — 'Ο Λόγος γιὰ τὴν κοινωνική Πρόνοια, σελ. 130. — Οἰκονομική κρίση, φαινόμενα ἀντίστοιχα ἀπὸ τό παρελθόν, σελ. 131. — 'Εκδηλώσεις ἀναρχίας στοὺς καιροὺς μας, σελ. 217. — Πυρηνικές ἐνέργειες καὶ ἐνεργειακές ἀνάγκες τῆς 'Ελλάδος, σελ. 217. — Πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσι αὐτῆς, σελ. 218. — 'Ο λόγος γιὰ ποιότητα ζωῆς, σελ. 246. — 'Απὸ τὰ «συμπτάματα» τῆς ἐποχῆς, σελ. 247. — 'Απὸ τὰ προβλήματα τῆς παιδείας, σελ. 248. — 'Ο λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται, σελ. 248. — Τό δημογραφικό πρόβλημα στὴν 'Ελλάδα, σελ. 249. — Σκέψεις γιὰ τὴν κρίση τῶν καιρῶν μας, σελ. 282. — Πνευματικό κενό - θρησκευτική ἀδιαφορία, σελ. 282. — Προσευχόμενοι ἐπιστήμονες, σελ. 283. — Homo economicus, σελ. 309. — Μήνυμα αἰσιοδοξίας, σελ. 310. — Λόγος γιὰ τὴν Παιδεία, σελ. 342. — Πολιτισμός καὶ Τουρισμός, σελ. 343. — 'Εν ὄψει τῶν 'Εορτῶν, σελ. 343. — Τομ. 'Ανδρ. Φυλακῶν. 'Αναδρομὴ στὴν ἱστορία τοῦ τομέως τῆς Χ.Ε.Ε., σελ. 345.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ: Μάχη Παπαγεωργίου: Ριάλιτι τηλεπαιχνίδια καὶ οἰκονομική κρίση, σελ. 25. — Μιά ἀτέλειωτη Παγκόσμια κρίση, σελ. 59. — 'Αθεΐα μετὰ προβολῆς, σελ. 100. — 'Ασφαλῆς πλοήγηση γιὰ ὅλους, σελ. 133. — 'Ο ἐχθρὸς ἐντὸς τῶν πυλῶν, σελ. 219. — Τό βιβλίό στὴν ἠλεκτρονική ἐποχή, σελ. 250. — 'Ο παραδοσιακὸς τύπος σέ κρίση, σελ. 285. — Διαπροσωπικές σχέσεις στὸ διαδίκτυο, σελ. 314. — 'Ηλεκτρονικά παιγνίδια στὸ διαδίκτυο, σελ. 348.

Ἰω. Κ. 'Αγγελόπουλου: Προβολὴ τοῦ πολυτονικοῦ, σελ. 26. — Προσέγγισεις καὶ κατανόηση τῆς ἐπικαιρότητος, σελ. 60. — 'Εβδομήντα χρόνια ραδιοφωνίας, σελ. 101. — Προβολὴ τῆς 'Αθεΐας, σελ. 134. — Διάδοσις τοῦ καλοῦ, σελ. 220. — Σύγχυσις περὶ τὴν τέχνη, σελ. 251. — 'Αντιχριστιανική προπαγάνδα, σελ. 286. — 'Η ἀσυλία τῆς τέχνης, σελ. 315. — Πληθωρισμός βιβλίων, σελ. 349.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ: Γ. Βερίτη: Μὴν ἀποκάμεις Δουλεuttῆ, σελ. 20. — 'Απὸ τό τραγοῦδι τῶν σοφῶν, σελ. 215. — Θά ξεχειλίσουν σελ. 128. — 'Απλά δυὸ Λόγια, σελ. 230. — Θά ξεχειλίσουν, σελ. 296. **Α.Χ.Κ.:** Μείνον μεθ' ἡμῶν..., σελ. 42. **Χ. Κρίστου:** Προσμονὴ ἀναστάσιμη, σελ. 126. **Ε. Μάϊνα:** Τό χέρι σου στὸ χέρι μου, σελ. 237. — Παρουσία, σελ. 313. **Στ. Μπολέτση:** Βροντοῦν τῆς Πίνδου οἱ Κορφές, σελ. 265. — Πεπραγμένα, σελ. 318. **Α. Παπαδιαμάντη:** Δέησις, σελ. 33. **Α. Πορφύρα:** Δέηση γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ Παπαδιαμάντη, σελ. 351.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ: Χρ. Γιαμβριά: 'Η συμμετοχὴ τῆς νεολαίας μας στίς μέρες τῶν πρόσφατων βανδαλισμῶν, 'Αθήνα 9.12.2008, σελ. 28. **Ν. 'Αρβανίτη:** Τό γλωσσικό μας πρόβλημα, σελ. 29. **Φιλ. Δημητρίου:** 'Ο 'Αρεοπαγίτης καὶ Πρωτοπρεσβύτερος π. Δημήτριος Τζούμας, σελ. 30. — 'Ο Δαρβίνος καὶ ἡ καταγωγὴ τῶν εἰδῶν, σελ. 103. **Γιάννη Σπυρόπουλου:** Σύγχρονοι σκλάβοι, σελ. 31. — Τό πρόβλημα τῆς μεταναστεύσεως, σελ. 63. **Β. Σταθάκη:** 'Ιστορικές ἀναδρομές, σελ. 62. **Γ. Δ. Κούβελα:** Γιὰ τὴν θεωρία τῆς ἐξελέξεως, σελ. 62. — Λόγοι εὐθύνης, σελ. 254. — 'Απόψεις οὐσιαστικές, σελ. 319. **π. Κων/νου Τσίγκα:** Θρησκευτικά: 'Ιστορικόν καὶ Νομιμοποίησης. **Π. Στυλιανόπουλου:** Χαράλαμπος 'Αλιμπράντης, σελ. 222. **Γ. 'Αθω:** 'Η «Λαϊκὴ - ἡθικὴ Τράπεζα», σελ. — Παγκόσμια ἡμέρα ἀποταμίευσης, σελ. 352. **Α. Σκούρα:** Φεστιβάλ Θησκευτικῆς Μουσικῆς, σελ. 288. **Ν. Τσιρώνη:** Γνώσεις ἀλλὰ ὄχι γνώση, σελ. 320.

Ἐκ τῶ βιβλίου
τοῦ Καθηγητοῦ Ἀλεξάνδρου Ν. Τσιριντάνη
Ἐκδόσεις «Συζητήσεις»

«Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες», σελ. 120, 128

«Ἀλλά τί εἶναι πρόοδος;... Στό ἐρώτημα αὐτό δόθηκε ἡ πιό ἀπλῆ ἀπάντηση: Πρόοδος θά πεῖ τό νεώτερο. Κάθε τι τό νεώτερο, διότι εἶναι νεώτερο, εἶναι πρόοδος. Ἔτσι ἐφθάσαμε σ' ἐκεῖνο πού ἄλλοτε ὠνόμασα εἰδωλολατρία τοῦ χρόνου. Λατρεύομε τό χρονικά νεώτερο, σάν ἀξιολογικά ἀνώτερο. Καί ὅταν λέμε νά χτίσωμε τό νεώτερο ἐννοοῦμε νά γκρεμίσωμε τό παλαιό χωρίς νά ἐρευνοῦμε (αὐτό θά πεῖ εἰδωλολατρία τοῦ χρόνου) ἂν τό χρονικά νεώτερο εἶναι καί σ' ἀλήθεια ἀξιολογικά καλύτερο ἀπό τό παλαιό πού θά γκρεμίσωμε. Ἔτσι ἡ πρόοδος ταυτίστηκε μέ τό γκρέμισμα, μέ τήν ἄρνηση τῶν ἀξιῶν πού τό παρελθόν μᾶς εἶχε παραδώσει...».

“.....”

«Πολιτισμός ὑπάρχει ὅταν σέ μιά κοινωνία μιᾶ ἢ ἔννοια τοῦ ἱεροῦ. Ὅταν ὅμως θεωροῦμε τήν ἔννοια τοῦ ἱεροῦ ξεπερασμένη, τότε ξεπερασμένο θεωροῦμε καί τόν πολιτισμό, ἔστω καί ἂν τήν βαρβαρότητα πού ἔρχεται στή θέση του τήν ὀνομάσωμε «μοντέρνο πολιτισμό»...».

“.....”

«Ἡ ἐλληνική πορεία μέ ἐπίγνωση συνίσταται στήν πορεία τῶν σημερινῶν καλῶν Ἑλλήνων ἀπο τήν ἄπραγη καλωσύνη καί τήν ἄκαρπη πίστη, στόν ἱερόν ἀγῶνα γιά νά μή χάσει τό ἔθνος τήν ἐπαφή του μέ τίς αἰώνιες ἀξίες.

Δέν γίνεται ὁ ἀγώνας αὐτός; Τότε, γιά νά θυμηθοῦμε τόν Δάντη, «ἀφῆστε κάθε ἐλπίδα». Γίνεται, ὁ ἀγώνας αὐτός ἔστω καί ἀπό λίγους; Τότε μήν ἀμφιβάλλετε γιά τή νίκη. Ὁ ἀγώνας αὐτός εἶναι κι ὅλας νίκη!»

Άλ. Ν. Τσιριντάνη

● ΓΙΑ ΜΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΜΕ ΕΠΙΓΝΩΣΗ

(Χριστιανική θεώρησης του κόσμου και των προβλημάτων της ζωής)

● KNOWING WHERE WE ARE GOING

(Άγγλική μετάφρασις)

● SAVOIR OU NOUS ALLONS

(Γαλλική μετάφρασις)

● ΕΜΕΙΣ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

(Για μία Έλληνική πορεία με επίγνωση)

● ΓΙΑ ΝΑ ΕΠΙΖΗΣΗ Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

● ΓΙΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΙΑΤΑ

Η ΠΙΣΤΙΣ ΩΣ ΒΙΩΜΑ:

● Β' ΤΟΜΟΣ

(Ό ἄρτιος ἄνθρωπος - Ἡ εὐκρίνεια - Ἡ ἠθικός κανών)

● Γ' ΤΟΜΟΣ

(Ἡ ἀγάπη - Ἡ ἐσωτερική εἰρήνη καί χαρά - Ἡ προσευχή)

● Δ' ΤΟΜΟΣ (Ἡ αὐτοκριτική - Ἡ ἐσωτερική στροφή)

● Ε' ΤΟΜΟΣ

(Ἡ ἀξία ἅγιο στή ζωή - Ἀπό τῶν ἀστερισμῶ τῶν ἀρετῶν)

● ΣΤ' ΤΟΜΟΣ

(Χαρούμενο Μήνυμα - Ἀνάστασις - Ἀθανασία - Αἰωνιότης)

● Η' ΤΟΜΟΣ

(Ἡ ἀναγκαιότητα τοῦ ἀγώνα - Ἡ σπουδαιότητα τῆς θυσίας)

● Θ' ΤΟΜΟΣ (Προβλήματα τῆς πίστεως)

● Ι' ΤΟΜΟΣ (Γιά τήν Ἁγία Γραφή καί τήν ἀξιοπιστία της)

Ο ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ

(Ἄρθρα, Λόγοι, Εἰσηγήσεις)

● Β' ΤΟΜΟΣ (Ό ἀγωνιστικός ἀνθρωπισμός: ἐφαρμογές)

● Γ' ΤΟΜΟΣ (Ό ἀγωνιστικός ἀνθρωπισμός:

Τό αἶτημα καί τό μήνυμα - Ἀνθρωπιστικός φεμινισμός)

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ - ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ»:

α) Μεμονωμένοι τόμοι (1960-1977)

β) Εὐρετήρια

Τά βιβλία διατίθενται στά Γραφεῖα

τῆς «Συζητήσεως» Λυκαβητοῦ 11, 10672 Ἀθήναι
καί στό Βιβλιοπωλεῖον «ΖΩΗ», Καρύτση 14, 10561 Ἀθήναι.